

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ERGENLERDE SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE TARZLARI İLE
BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yusuf ATIŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Zeliha TRAŞ

KONYA – 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yusuf ATIŞ
	Numarası	168301051003
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Ergenlerde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

29/11/2019

Yusuf ATIŞ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yusuf ATIŞ
	Numarası	168301051003
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ
	Tezin Adı	Ergenlerde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ergenlerde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi başlıklı bu çalışma 29/11/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ	

ÖNSÖZ

Yüksek lisans süresince bilgi ve deneyimlerimden yararlandığım, bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan, sağduyusu ve sabırla her zaman yanımda olan değerli Öğretim Üyesi, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Zeliha TRAŞ'a, yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleri ile her zaman yardımcı olan Necmettin Erbakan Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programının değerli Öğretim Üyelerinden; Prof. Dr. Coşkun ARSLAN'a, Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ'a, Doç. Dr. Süleyman Barbaros YALÇIN'a, Dr. Öğretim Üyesi Abdullah SÜRÜCÜ'ye, yardımseverliğiyle bilgi ve tecrübelerinden tez çalışmam boyunca yararlandığım doktora öğrencisi Uzman Psikolojik Danışman Umay Bilge BALTACI' ya, yüksek lisansın her aşamasında bana kolaylık sağlayan okul idareme, tezimi hazırlama aşamasında ölçeklerinden ve çalışmalarından faydalandığım değerli öğretim üyelerine, ölçekleri uygulama aşamasında bana yardımcı olan meslektaşlarıma, bana her fırsatta desteklerini esirgemeyen, hayatımdaki varlıklarıyla desteklerini her zaman hissettiren başta annem Fatma ATIŞ ve babam İsmail ATIŞ olmak üzere tüm aileme ve hayatımı daha anlamlı kılan, beni her zaman destekleyen eşim Sibel ATIŞ'a içtenlikle teşekkür ederim.

Yusuf ATIŞ

29.11.2019

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yusuf ATIŞ
	Numarası	168301051003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ
	Tezin Adı	Ergenlerde Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu orta Anadolu’da bir şehirde randomize olarak seçilen 5 farklı lise kurumuna devam eden 551 ergen oluşturmaktadır. Katılımcıların 250’si (%45.9) erkek, 295’i (%54.1) kadından oluşmaktadır. Araştırmada ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını belirlemek için Özer (1994) tarafından geliştirilmiş olan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği, 1991 yılında, Gilbert ve Allan tarafından geliştirilen, özgün adı “Submissive Acts Scale (SAS)” olarak bilinen; Şahin ve Şahin (1992) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tek yönlü varyans analizi, pearson korelasyon katsayısı, t- testi ve regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, ergenlerin cinsiyet değişkenine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden, sürekli öfke ve öfke dışı puanları kadınlarda erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öfke kontrol puanları erkeklerde kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öfke içi puanlarında ise kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf değişkenine göre sürekli

Öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden öfke ie puanı 10. sınıf ğrencilerinde 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sürekli fke, öfke dışa ve öfke kontrol puanlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anne ve baba eğitim düzeyi değişkenine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmada yapılan regresyon analizi sonucunda, ergenlerin boyun eğici davranışlar leğinden aldıkları puanlar ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden, öfke ie alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Boyun eğici davranışlar leğinden alınan puanlar ile sürekli öfke, öfke dışa ve öfke kontrol puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Boyun Eğici Davranış, Sürekli fke, fke İfade Tarzı, Ergenler

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yusuf ATIŞ
	Numarası	168301051003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ
	Tezin İngilizce Adı	Investigation of the Relationship between Trait Anger and Anger Expression and Submissive Behavior in Adolescents

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between trait anger and anger expression styles and submissive behaviors in adolescents. The study group consisted of 551 adolescents attending 5 different high school institutions selected by random cluster sampling method in a city in central Anatolia. 250 (45.9%) of the participants were male and 295 (54.1%) were female. In order to determine the trait anger and anger expression styles of adolescents in the research, The Trait Anger and Anger Expression Style Scale which was developed by Özer (1994), Submissive Acts Scale (SAS) which was developed by Gilbert and Allan in 1991, and was adapted to Turkish by Şahin and Şahin (1992) as the Submissive Behavior Scale, and the Personal Information Form developed by the researcher were used. In the analysis of the data; one-way analysis of variance, Pearson correlation coefficient, t-test and regression analysis were used.

According to the findings of the study, out of the scores of trait anger and anger expression subscales of adolescents, trait anger and unrepressed anger scores were found to be significantly higher in female students than male students. Anger control

scores were significantly higher in male students than female students. There was no significant difference between male and female students in repressed anger scores. According to the grade variable, out of trait anger and anger expression style subscales, repressed anger score was found to be significantly higher in the 10th grade students when compared to scores of the 9th grade student. There was no significant difference in trait anger, unrepressed anger and anger control scores. No significant difference was found between the scores obtained from trait anger and anger expression style subscales according to the education level of the parents. As a result of the regression analysis conducted in the study, a significant positive correlation was found between the scores of adolescents' submissive behavior scale and the repressed anger scores from the trait anger and anger expression style subscales. No significant relationship was found between the scores obtained from submissive behavior scale and scores of trait anger, unrepressed anger and anger control.

Keywords: Submissive Behavior, Trait Anger, Anger Expression Style, Adolescents

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
Problem.....	5
Alt problemler	5
Araştırmanın Önemi	5
Araştırmanın Varsayımları (Sayıltıları)	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
Tanımlar.....	7
Öfke:.....	7
Sürekli Öfke:	7
Öfke İçer:.....	7
Öfke Dışa:	7
Öfke Kontrolü:	8
Boyun Eğici Davranış:	8

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	9
ÖFKE.....	9

Öfkenin Genel Özellikleri	11
Öfkenin Nedenleri	12
Öfkenin İşlevleri	12
Öfkenin Olumlu İşlevleri	12
Öfkenin Olumsuz İşlevleri	13
Öfke Türleri	14
Durumsal Öfke (Anlık Öfke)	14
Sürekli Öfke (Genel Öfke)	14
Öfkenin Boyutları	14
Öfkenin Bilişsel Boyutu	15
Öfkenin Fizyolojik Boyutu	15
Öfkenin Davranış Boyutu	16
Öfke İfade Tarzları	16
Öfkenin İçe Yöneltilmesi	16
Öfkenin Dışa Yöneltilmesi	17
Öfkenin Kontrol Edilmesi	18
Öfkenin Diğer Duygularla İlişkisi	19
Öfke ile İlgili Kuramlar	19
Psikanalitik Kuram	19
Sosyal Öğrenme Kuramı	20
Öfke ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	21
Öfke ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	23
BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞ	25
Boyun Eğici Davranış Kavramı	25
Boyun Eğici Davranışlar İle İlgili Kuramlar	26
Boyun Eğici Davranış Sergileyen Bireylerin Özellikleri	27
Bireyleri Boyun Eğici Davranış Sergilemeye İten Nedenler	27
Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	28
Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	32
BÖLÜM III	
YÖNTEM	35

Araştırmanın Modeli	35
Araştırmanın Çalışma Grubu	35
Veri Toplama Araçları	37
Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ).....	37
Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ)	38
Kişisel Bilgi Formu	39
Verilerin Toplanması ve Analizi	39

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	41
---------------	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM.....	51
Grup Farklılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum	51
Cinsiyet ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki.....	51
Sınıf Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki.....	53
Anne Eğitim Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki	54
Baba Eğitim Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki	54
Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişki	55
İçerik Yönelik Öfkeye İlişkin Regresyon Analizi	56

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
Çalışmanın Bağımlı Değişkeni Olan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Boyun Eğici Davranışlar ile İlişkinini İncelemek Amacıyla Yapılmış Olan Analiz	
Sonuçları	57
Öneriler	58
Araştırmaya Yönelik Öneriler	58
Uygulamalara Yönelik Öneriler	58

KAYNAKÇA.....	60
EKLER.....	73
EK: 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	73
EK:2 SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE TARZI ÖLÇEĞİ.....	74
EK:3 BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ.....	76
EK:4 MEB ARAŞTIRMA İZİN FORMU.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	78

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1.	Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri.....	35
2.	Ergenlerin Cinsiyete Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler ve t Testi Sonuçları.....	40
3.	Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler ve t Testi Sonuçları.....	42
4.	Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	43
5.	Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	45
6.	Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikleri.....	46
7.	Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	47
8.	Boyun Eğici Davranışlar, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerine İlişkin Korelasyon Sonuçları.....	48
9.	Ergenlerde İçe Yönelik Öfkeye İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	49

KISALTMALAR

SÖÖTÖ : Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

BEDÖ : Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği

SPSS : Statistical Package for Social Science

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Çocuklar ve ergenler, yetişkinlerin maruz kaldıkları pek çok kriz durumlarına maruz kalmaktadırlar. Bunun yanında çocuklar ve ergenlerin hem gelişimsel hem de duruma bağlı olarak birçok farklı kriz deneyimlerine maruz kalmaktadır (Erdur-Baker ve Doğan, 2016). Ergenlik döneminde maruz kalınan en önemli problemlerden biri öfkedir. Öfke duygusu zaman zaman ergenlerde ve yetişkinlerde çeşitli psikolojik problemlerle ilişkili olabilmektedir. Bu duyguya genellikle stres ve depresyonun eşlik etmesi daha muhtemeldir (Dodge, Price, Bachorowski ve Newman, 1990). Öfke kimi zaman kısa süreli orta şiddette kişiye sonuçları açısından faydalı; kimi zaman ise daha uzun süreli, şiddetli ve yıkıcı sonuçları olabilmektedir. Sonuçları itibariyle genellikle hem birey hem de toplum açısından olumsuz bir duygu olarak kabul edilmektedir (Balkaya, 2001).

Öfke ve kızgınlık duygusu öncelikle öfkelenen kişiyi sonra çevresindeki kişileri etkiler. Kızgınlıkla ifade edilen her davranış yöneldiği kişiler için genellikle sıkıntı verici, tehdit edici, psikolojik ya da fiziksel olarak yaralayıcı olur. Arkadaş ve aile ilişkilerinin bambaşka bir boyuta ulaştığı ergenlik döneminde ise öfke iyi yönetilmezse çok yönlü bir yıkıma yol açabilir (Kalyoncu, 2014).

Öfke, bedensel bir sinyaldir. Biyolojik, psikolojik, kişilerarası ve kültürel birçok faktörden etkilenir. Bu yönüyle öfke duygusal bir davranış olarak görülebilmektedir (Leary, Twenge ve Quinlivan, 2006). Öfke sosyal değerlendirme açısından olumsuz duygu olarak değerlendirilebilmektedir. Küçük çocuklar genellikle öfkelendiklerinde ebeveyn veya öğretmen gibi bazı yetişkinler tarafından cezalandırılabilir. Ancak her birey için öfke, kendisini ifade etmede öznel bir deneyimdir (Averil, 1983).

Öfkenin anlaşılabilmesi ve kontrol altına alınabilmesi önemli bir beceridir. Bu becerinin çocukluk yıllarında ve ergenlik döneminin başlarında öğrenilmesi, bireyin sosyalleşmesi ve ergenlikten sonraki yaşamı için kritik bir öneme sahiptir (Duran ve Eldeleklioğlu, 2005). Günümüzde için ev içi şiddet olgularında, çocuk taciz ve istismarlarında, sokak kavgalarında, trafikte ve terör olaylarında uygun bir şekilde ifade edilemeyen öfke duygularının etkisi görülmektedir (Soykan, 2003).

Öfke sıklıkla saldırganlık ile ilişkilidir. Saldırganlık bir eylemdir. Ama öfke bir duygudur. Öfke hem öznel deneyim hem de birçok saldırganlığın arkasındaki itici güçtür. Öfke fiziksel ve psikolojik saldırganlığı içerisinde barındırmadan uygun yollarla ifade edilmelidir. Aksi takdirde öfke duygusu hem birey hem de toplum için olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir (Buntaine ve Costanbader, 1997). Öfkenin saldırganlığa yol açıp açmayacağı, kişinin inançlarına, algılarına, beklenen sonuçlarına belki de kişinin biyolojik yapısına bağlı olarak değişebilmektedir (Hollenhorst, 1998).

Öfke duygusunun uygun yollarla ifade edilemediği durumlarda ortaya çıkan en önemli sorunlardan birisi de şiddettir. Öfkelerinin şiddete dönüşmesinden endişe duyan ergenlerin, ebeveynleri ile daha az ilişki kurma eğiliminde oldukları ve daha depresif davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bunun sonucu olarak ise ergenlerde intihar düşüncesi meydana gelebilmektedir (Silver, Field, Sanders ve Diego, 2000). Bu sebeple ergenlerde öfke ifade tarzları üzerinde etkili olabilecek faktörlerin araştırılması oldukça önem taşımaktadır.

Saldırgan ve şiddet içeren davranışlar sıklıkla öfkeyle ilişkilidir. Öfke duygusu kontrol edilmediğinde bireyler için rahatsız edici olabilir ve bazen de saldırganlığa yol açabilmektedir. Öfke kontrolü ise öfke duygusunun yaşanma sürecinde olumsuz durumları yönetebilmeyi ifade etmektedir. İnsanlığın öfkeyi kontrol etme konusundaki kaygıları eski ve orta çağlara dayanmaktadır (Hollenhorst, 1998). Kellner ve Bry (1999) öfke yönetimi eğitiminin tipik olarak üç aşamayı içerdiğini ifade etmektedir. Birincisi öfkenin bilişsel ve davranışsal bileşenleri hakkında bilgi sahibi olmak,

ikincisi öfkeyi yönetmek için bilişsel ve davranışsal teknikler öğrenmek üçüncüsü ise rahatlama, kendini değerlendirme, rol yapma, problem çözme gibi yeni öğrenilen becerilerin uygulanmasının kolaylaştırılmasıdır. Şiddet içeren davranışlara çoğunlukla öfke duygusu eşlik etmektedir (Özmen, 2006).

Sağlıklı biçimde ifade edilemeyen öfke başta kronik kalp damar hastalıkları, baş ağrısı, yüksek tansiyon, mide hastalıkları gibi fiziksel sağlığı olumsuz etkileyen çeşitli rahatsızlıklara sebep olabilmektedir (Soykan, 2003). Bu yönüyle sağlıklı biçimde ifade edilemeyen öfke insan yaşamı için büyük bir problem olarak değerlendirilebilir. Öfke duygusunun özellikleri arasında en çok vurgulanan, öfke ifadesinin öğrenilen bir özellik oluşu ve olumsuz saldırganlık öğeleri taşıyan öfke ifade biçimlerinin yerine, yeni ve daha uygun ifade biçimlerinin öğrenilebileceğidir (Batıgün 2004). Bu bakımdan öfke duygusunun bireylerde ortaya çıkmasında ve bu duygunun ifade edilmesinde etkili olabilecek olan boyun eğici davranışların da incelenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışma ile de öfkenin davranışsal bileşeni olarak, öfke ile ilişkili olabilecek boyun eğici davranış kavramı da ele alınacaktır.

Boyun eğici davranış; başkalarını kırmamaya, incitmemeye özen gösteren, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olma eğilimli olan hoşlanmadığı durumları ifade etmekte çekinen, öfkelerini göstermekte zorluk çeken, sürekli onaylanma gereksinimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunamayan bir kişilik özellikleri kümesi olarak tanımlanabilir (Göktuna, 2007). Boyun eğici davranış sosyal tehditlere karşı veya çatışma durumlarında verilecek tepkiyi engelleme olarak değerlendirilebilir. Bunun sonucu olarak kişide aşırı gerginlik ve aşağılanma tepkisi görülebilir. Ayrıca boyun eğici davranışlar, zaman zaman sosyal ortamlarda kişinin itibar kaybetmesine ve gülünç duruma düşmesine sebep olabilmektedir (Gilbert ve Allan, 1994).

Boyun eğici davranışların oluşmasında kalıttından ziyade çevresel faktörlerin daha fazla etkisi bulunmaktadır. Aile ortamı ve sosyal çevre boyun eğici davranışları etkilemesi en muhtemel çevresel faktörlerdendir (Gilbert ve Allan, 1994). Ergenlik dönemindeki birey için, aile ilişkilerinin yanında akran ilişkilerinin öneminin daha fazla arttığı bu dönemde boyun eğici davranışlar ile ilgili araştırma yapmanın faydalı olacağı düşünülmüştür.

Boyun eğiciliğinin tersi olan atılganlık, bireyin sosyal hayatı için oldukça önemlidir (Özkan ve Özen, 2008). Atılganlığın net bir tanımı yoktur, ancak birçok farklı boyuta atıfta bulunmaktadır. İçerisinde kaygı, öfke veya saldırganlık durumları olmadan kendini ifade etme becerisini içeren durumlar atılganlığın davranışa yansıtıldığı durumlar olabilmektedir. Atılgan davranışlar sırasındaki olumsuz yaşantılar ve deneyimler, daha sonraki yaşantılar sırasında bireyin atılganlık konusunda bir takım güçlükler yaşamasına sebep olmaktadır (Gilbert ve Allan, 1994).

Son yıllarda yapılan çalışmalar psikolojik sorunların veya davranış problemlerinin nedeni olarak, bireyin kişisel duyguları ve davranışlarından çok, anne babasının çocukla olan ilişkilerinin niteliği üzerinde durmaya başlamıştır (Yıldırım, 2004). Ergenlik dönemi, çocukluğun devamı ya da bambaşka bir dönem olarak görülebilmektedir. Bu dönemde anne baba ile ilişkiler bambaşka bir şekilde dönüşür, yaşlılarla ilişkiler yakınlaşır, karşı cinsle ilk yakın ilişkiler kurulabilir. Bu dönem ergen için iniş çıkışlarla ve çalkantılarla dolu bir dönemdir. Ergenlerin büyük bir bölümü bu dönem başarıyla tamamlarken bir kısmı da bunu başaramaz ve daha büyük sorunlarla yüzleşmek zorunda kalır (Santrock, 2011). Bunun yanında kişi ergenlikten çıkıp hemen yetişkinliğe adım atmamaktadır. Bu dönemin sınırlarını çizerken değişik sosyoekonomik sınıfların, ulusların, kültürel koşulların ve daha birçok faktörün etkisi göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Onur, 2011).

1.1. Problem

Bu çalışmada ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzını boyun eğici davranışlar yordamakta mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Bu problem doğrultusunda alt problemler geliştirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni sürekli öfke ve öfke ifade tarzıdır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak; sınıf, cinsiyet, anne/baba eğitim durumu ve boyun eğici davranışlar belirlenmiştir.

1.1.1. Alt problemler

1. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı puan ortalamaları babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile boyun eğici davranışlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzını boyun eğici davranışlar yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Duygular ile baş etmeyi ve davranışları kontrol etmeyi öğrenmek için en uygun zaman dilimi çocukluk ve ergenlik dönemidir (Hollenhorst, 1998). Öfke, hem öfkeli davranışlar sergileyen hem de öfkenin yönlendirildiği kişiler için genellikle olumsuz bir deneyim olarak kabul edilmektedir. Bu olumsuz deneyimin ayrıca çocuklar, ergenler ve yetişkinler için çok sayıda olumsuz durumlarla da ilişkisi bulunmaktadır.

Bu davranışlarla sınırlı olmamakla birlikte; başkalarına, kendilerine ve çevrelerine fiziksel zarar vermek öfke davranışı ile ilişkili davranışlardır (Gansle, 2005).

Öfke yönetiminin, şiddete eğilimli bireyler için terapötik bir tedavi olmanın yanı sıra gerekli bir sosyal beceri olduğu düşünülmektedir. Ergenlik döneminde rasyonel düşünmeyi, olayları yorumlamayı, sonuçları tahmin etmeyi ve ortaya çıkan şiddet ve saldırganlık gibi istenmeyen davranışlardan, öfke gibi normal bir duyguyu nasıl ayırt edeceğini öğrenme kritik öneme sahiptir. Bu dönemi yapıcı bir şekilde geçiren birey olayları yorumları öğrenebilecek ve uygun yollarla öfkesini ifade edebilecektir (Hollenhorst, 1998). Öfkesini uygun yollarla ifade edemeyen bireylerin damar rahatsızlığı başta olmak üzere pek çok fizyolojik rahatsızlıkla karşılaşması muhtemeldir çünkü öfke ve düşmanlık öğeleri bu rahatsızlıkların önemli sebeplerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Murdock, 2012). Bu nedenlerden dolayı öfke duygusunun, uygun bir biçimde denetim altına alınması gereken bir duygu olduğu söylenebilir. Birey tüm diğer duyguları gibi öfke duygusunu da tanıyıp kabul ederek sağlıklı bir biçimde ifade edebilme becerisi kazanmalıdır (Özmen, 2004).

Weber, Wiedig, Freyer ve Gralher (2004) öfke kontrolü sırasında boyun eğici davranış sergilemenin etkisiz bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırma ile ergenlerde öfke ve öfke ifade tarzları ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayarak, ortaöğretim kurumlarında bulunan rehberlik servislerine, gerekli önleyici ve iyileştirici rehberlik çalışmalarında yol gösterici bilgiler vermesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları)

Bu araştırma kapsamında verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarına katılımcıların içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmadan elde edilen veriler Konya'nın merkez ilçelerinden oluşan Meram, Selçuklu ve Karatay ile sınırlıdır.
2. Araştırma elde edilen veriler 9. ve 10. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Elde edilen veriler, ölçme araçlarında yer alan maddelerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Öfke: Günlük yaşam içerisinde sıklıkla karşılaşılabilen, küçük hayal kırıklıklarından yoğun duygu patlamalarına kadar değişik süreçlerde ve yoğunluklarda yaşanılabilen, fizyolojik ve biyolojik değişimlerin de eşlik edip, etkide bulunduğu normal bir duygu olarak ifade edilebilir (Hollenhorst, 1998).

Sürekli Öfke: Bireyin öfke duygusunun genellikle ne sıklıkla ifade edildiğini tanımlayan bir kavram olarak ifade edilebilir. Hafif sıkıntıdan yoğun öfke duygusuna kadar oldukça geniş bir kapsamda ele alınmaktadır (Spielberger, Krasner ve Solomon, 1988).

Öfke İçer: Bireylerin çevresindeki kişi veya nesnelere karşı hissettiği agresif duygu ve düşünceleri bastırma eğilimi olarak tanımlanabilir (Bridewell ve Chang, 1997).

Öfke Dışer: Bireylerin çevresindeki kişi veya nesnelere karşı hissettiği agresif duygu ve düşünceleri saldırgan davranışlarla ifade etme eğilimi olarak tanımlanabilir (Bridewell ve Chang, 1997).

Öfke Kontrolü: Öfke kontrolü, bireylerin çevresindeki kişi veya nesnelere karşı hissettiği agresif duygu ve düşünceleri izleme değerlendirme ve önleme yeteneğini ifade etmektedir (Bridewell ve Chang, 1997).

Boyun Eğici Davranış: Boyun eğici davranış, genellikle gerginlik içeren durumlarda kendini ifade edememe, karşılıklı ilişkilerde çıkarların savunulması gereken durumlarda kendini ifade etmekten geri durmak, çekinmek ve pasif kalmak olarak tanımlanabilir (Gilbert ve Allan, 1994).

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. ÖFKE

Öfke bir hedefe karşı hissedilen bilişsel ve fizyolojik tepkiler, hayal kırıklığı, şiddet ve kızgınlık durumlarını içerisinde barındıran engellenme durumlarında ortaya çıkan sonuçları itibariyle genellikle olumsuz olan iyi yönetildiğinde olumlu sonuçları olan bir kavram olarak tanımlanabilir (Berkowitz ve Harmon Jones, 2004). Öfke ve saldırganlığın en fazla görüldüğü dönem ergenliğin başıdır. Aslında öfke ve saldırganlığı içeren davranış bozuklukları gibi durumların da ergenlikle birlikte doruğa ulaştığı söylenebilir. Bu saldırganlık durumu ileriki yıllarda da devam edebilir. Bu dönemdeki saldırganlık düzeyi artan gençlere olayları yorumlarken çeşitli ön yargılar eşlik edebilmektedir (Feindler, 1990).

Psikoloji literatürüne bakıldığında insan duygularının üzerinde en çok durulan konularından birisinin öfke duygusu olduğu görülmektedir. Bu konunun araştırılması psikoloji biliminin tarihinden daha eskilere dayanmaktadır (Özer, 1994). Öfke duygusal, bilişsel, fizyolojik ve davranışsal öğeleri olan çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmaktadır. Öfkenin duygusal boyutu, öfkeye sebep olan durumlara karşı duygusal tepkilerin gücü ile ilişkilidir. Bilişsel boyut; bireyin yaşadığı çevreye yönelik sahip olduğu olumsuz şemalarla ilişkiliyken; davranışsal boyut, öfkenin ifadesinde kullanılan olumlu ya da olumsuz başa çıkma mekanizmalarını içermektedir (Boman, 2003). Öfke hafif sıkıntıdan yoğun olarak yaşanan hiddete kadar geniş bir kapsamda ele alınabilir. Öfke ve saldırganlık kavramları zaman zaman aynı anlamda kullanılabilir. Öfke, saldırganlıkla eş anlamlı değildir. Her öfke saldırganlıkla sonuçlanmayabilir (Deffenbacher, 1999).

Öfke, son derece normal ve yaşamın sürdürülmesi için gerekli bir duygudur. Duygusal bir tepkidir, uyarıcı bir işaretir, kişiyi tehditlere karşı uyarır ve insanın kendisini korumasına olanak vermektedir. Öfke, kontrol edilebildiği sürece sağlıklıdır ve kişilerarası ilişkileri düzenlemede olumlu bir etkisi olabilir. Öfke, kontrol edilmediğinde kişinin kendisi ve çevresi için yıkıcı ve son derece tahrip edici bir hal almaktadır (Soykan, 2003). Öfke duygusu zaman zaman ergenlerde ve yetişkinlerde çeşitli psikolojik problemlerle ilişkili olabilmektedir. Bu duyguya genellikle anksiyete, stres ve depresyon eşlik edebilmektedir (Dodge vd., 1990).

Öfke ifade tarzı, bireyde yaşanan öfkenin ne şekilde ifade edildiği, içte mi tutulduğu dışa mı yansıtıldığı ile ilgili bir durumdur. Öfkeyi içte tutma bireyin hissettiği öfkeyi yansıtmaması, bastırılarak engellenmesi; öfkeyi dışa vurma, bireyin hissettiği öfke duygusunu bastırmayarak öfkenin hissedildiği veya başka bir nesneye yansıtması; Öfke kontrolü yaşanan öfke duygusunun, mantığa bürünme, bastırma ve inkâr vb. savunma mekanizmalarına başvurarak kontrol etmesi olarak tanımlanabilir (Özer, 1994).

Her insan bir hedefe karşı çeşitli zamanlarda öfke duygusunu hissetmektedir. Rahatsız edici durumların olması, stresin etkisi, isteklerin elde edilememesi gibi olumsuz olarak değerlendirilebilecek durumlar bireyin öfke duygusu hissetmesine neden olmaktadır. Öfke duygusunun hissedildiği durumlarda genellikle hedefe karşı kaçınma davranışından ziyade öfkeyi yansıtmak amacıyla yaklaşma davranışı sergilenmektedir (Berkowitz ve Harmon-Jones, 2004). Öfke ve düşmanlık düzeyleri yüksek insanlar her zaman saldırgan ve baskıcı davranışlar sergileyebilirler. Ancak bu insanların karşılaştıkları baskı ve engellemelere karşı tepki düzeyleri diğer insanlara göre aşırı olabilmektedir (Burger, 2006).

Ergenlik döneminde öfkenin etkili başa çıkma stratejileriyle uygun yollarla ifade edilmesi gerekmektedir. Bu dönemdeki çocukların ve ergenlerin arkadaş grubunun etkisiyle problemleri davranışlar sergileme olasılığı artmaktadır. Antisosyal davranışlar sergileyen çocukların ve ergenlerin uygun aile yönetimi ve ebeveynlik becerisine sahip

olmayan ebeveynleri olduğu konusunda giderek artan bir fikir birliği vardır. Bu noktada aile ilişkilerinin önemi ortaya çıkmaktadır (Feindler, 1990).

Saldırgan veya şiddet içeren davranışlar öfkeyle ilişkilidir (Hollenhorst, 1998). Saldırganlık, birine ya da bir şeye zarar veya acı vermek amacıyla yapılan davranıştır. Bir davranışın saldırganlık olarak değerlendirilebilmesi için davranışı yapan kişinin niyetine dikkat etmek gerekmektedir. Davranışını ortaya koyan kişinin niyeti karşısındaki kişiye zarar vermekse bu davranış saldırganlık olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Öfke ile yıkıcı davranışlar arasındaki ilişkiyi öğrenmek, şiddete meyilli kişilerin öğrenebilecekleri önemli bir sosyal beceridir. Bu sayede kişi uygun davranış metotları ile duygularını ifade edebilecektir (Hollenhorst, 1998).

2.1.1. Öfkenin Genel Özellikleri

Öfke, davranışı etkilemede önemli işlevlere sahip olduğu ve dolayısıyla kişinin sosyal ve fiziksel çevre sistemlerini etkilediği düşünülmektedir. Bu sistemlere iş yaşamı sosyo-kültürel çevre ve aile ortamı örnek verilebilmektedir (Robins ve Novaco, 1999). Bireyin engellenmelerle karşılaştığı durumlarda öfke, öfkenin kontrol edilemediği zaman da saldırganlık davranışı ortaya çıkabilmektedir. Öfke ve saldırganlık, bireylerin yaşına, eğitim seviyesine, içinde bulunduğu ortama göre farklılaşabilmektedir. Öfke, her bireyin farklı şekillerde yaşayabildiği bir duygu durumu olarak ifade edilmektedir (Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu 2007). Bireyler, duygularına göre nasıl davranıp davranmayacaklarına kendileri karar vermektedir. Öfkenin tüm olumsuz sonuçlarına rağmen aslında kişiyi koruyucu, uyarıcı veya harekete geçirici işlevleri bulunmaktadır ve bu duygu yaşamın devamı için çok önemli bir yer tutmaktadır (Soykan, 2003).

Öfke genel olarak sonuçları itibariyle olumsuz bir duygu olarak kabul edilmektedir. İnsanlar öfkelendiklerinde bedenlerinde kasların gerilmesi, yumrukların sıkılması titreme gibi bazı değişiklikler görülebilmektedir. Bu değişiklikler kişinin

öfke duygusu hissettiğine dair ipuçları verebilmektedir. Öfke denetimi programları sayesinde insanlar öfkelerini kontrol altına almayı öğrenebilmektedir (Şahin, 2005).

2.1.2. Öfkenin Nedenleri

Öfke insan ilişkilerinden bağımsız bir duygu değildir. Sosyal ilişkilerde oluşan hayal kırıklıkları insanın öfke duygusunu hissetmesine sebep olabilir (Averil, 1983). Öfke, ekonomik, sosyal ya da kişisel problemler veya engellemeler karşısında yaşanan çok temel bir duygu olarak ifade edilebilir. Öfke aynı zamanda başa çıkılması gereken bir duygudur. İlgili literatürde de belirtildiği gibi, etkili bir şekilde başa çıkılmadığında, fiziksel, psikolojik ya da hukuksal problemler yaşanmasına sebep olabilmektedir (Şahin, 2005). Saldırganlık ve öfkeyi tetikleyen sebeplerden birisi de hayal kırıklığıdır, bir başka deyişle engellenmedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Öfke ve saldırganlığın kontrolsüz bir şekilde ifade edilmesine sebep olan faktörlerden bir tanesi de sosyal açıdan yetersizliktir (Dodge vd., 1990). Ergenlik dönemindeki birey, öfke davranışını öğretmenlerine ve ebeveynlerine yansıttığında daha çok otorite figürüne karşı yapılan misilleme olarak, bu davranışları akranlarına karşı yansıttığı durumda ise sosyal ilişkilerin sebep olduğu davranışlar olarak değerlendirilebilir (Underwood, Coie ve Herbsman, 1992).

2.1.3. Öfkenin İşlevleri

2.1.3.1.Öfkenin Olumlu İşlevleri

Öfke duygusu her zaman işlevsiz veya problemlidir değildir. Öfke; bazen tehdit edici, rahatsız edici, saygısız veya olumsuz bir durumun doğru bir şekilde değerlendirilmesinin bir sonucu olabilir, hafif ve ılımlı bir deneyim olabilir ve olumlu yapıcı davranışları harekete geçirir. Böyle bir öfke, olumsuz bir şekilde yaşanmaz ve bireyin öz yeterlilik algısını gelişmesine katkı sağlayabilmektedir (Deffenbacher,

2011). Duygular, bütün kültürlerde ortak olarak görülen insani durumun evrensel bir parçasıdır. Duyguların kişilerarası ilişkilerde önemli etkileri mevcuttur. Bu duygulardan en önemlilerinden bir tanesi de öfke duygusudur. Öfke davranış, biliş ve fizyolojik uyarılma olarak tanımlanabilir. Duygular açısından bakıldığında, öfke aynı zamanda biyopsikososyal bir yanıt sistemidir. Birey açısından içsel ve sosyal bir teşvik işlevi görür (Mayne ve Ambrose, 1999).

Öfkenin doğal bir duygu olmasının yanı sıra bazen sınırları koruma ve haksızlıkları düzeltmek için de harekete geçirici olan bir işleve sahiptir. Ayrıca öfkenin güç ve kontrol etme isteği, sorumluluktan kaçma, başka duygulara karşı savunma aracı olma gibi işlevleri de bulunmaktadır (Şahin, 2005).

2.1.3.2.Öfkenin Olumsuz İşlevleri

Öfke kimi zaman kısa süreli, orta şiddette ve hatta kişiye faydalı; kimi zaman ise, çok şiddetli, yoğun, sürekli ve tahrip edici olabilmektedir. Bu duygunun açık bir şekilde, doğrudan ifade edilmesinin yıkıcı bir özelliği olduğu düşünüldüğünden, öfke pek çok kültürde olumsuz bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu şekilde ifade edilen öfke duygusunun aile içinde ve kişilerarası diğer ilişkilerde çatışmalara neden olabildiği ileri sürülmektedir (Balkaya ve Şahin, 2003). Öfke ile ilgili yapılan birçok araştırmada, öfkenin biyolojik temellerine vurgu yapılarak insanın doğası gereği normal bir duygu olarak kabul edilmiştir. Öfke davranışsal sonuçları itibariyle olumsuz bir duygu olarak kabul edilmektedir. İyi yönetilmeyen öfke bireysel sonuçların yanında zaman zaman toplumsal sonuçlarda doğurabilmektedir (Averil, 1983).

Ergenlerde öfke duygusunun kontrolü oldukça önem taşımaktadır. Kontrol edilmeyen öfke ve saldırganlık davranışları gelecekte bireyin şiddet içeren davranışlar içerisinde bulunma ihtimalini artırmaktadır (Orpinas ve Frankowski, 2001). Öfke ile ilgili sorunlar yıkıcı davranış bozukluklarının en önemli faktörlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Duyguların veya davranışların bozulmasını içeren uyum bozukluklarında, saldırgan davranış ve sürekli öfke vardır. Saldırganlık, zayıf dürtü

kontrolü ile birlikte yoğun öfke ve düşmanlık duygularını içerisinde barındırabilmektedir (Sukhodolsky, Kassinove ve Gorman, 2004).

2.1.4. Öfke Türleri

Spielberg, öfke konusunda durumsallık ve süreklilik ayrımını yaparak öfke konusunu ele almaktadır (Özer, 1994).

2.1.4.1. Durumsal Öfke (Anlık Öfke)

Anlık olarak ortaya çıkan bir stres veya tehdide yanıt olarak ortaya çıkan duygusal-fizyolojik bir durumu ifade eder (Spielberger, Reheiser ve Sydeman, 1995). Amaca yönelmiş davranışın engellenmesi veya haksızlık algılanması durumunda gerginlik, kızgınlık, sinirlilik, hiddet gibi duyumsamaların yaşandığı bir duygu durumu olarak tanımlanabilir (Özer, 1994).

2.1.4.2. Sürekli Öfke (Genel Öfke)

Sürekli öfke durumsal öfkenin ne sıklıkla yaşandığını ifade eden bir kavram olarak tanımlanabilir (Özer, 1994). Sürekli öfke, bireylerin öfke duygusu yaşadığı durumlarda öfkeyi daha sık ve yoğun bir şekilde deneyimlenmesine yönelik geniş bir yatkınlığı ifade etmektedir (Deffenbacher, Oetting ve Lynch, 1994).

2.1.5. Öfkenin Boyutları

Öfke üç ana boyuta sahiptir. Ayrıca bu boyutlar birbirleriyle etkileşim halindedir ve birbirleriyle bağlantılıdır. Bu boyutlar bilişsel, fizyolojik ve davranışsal boyut olarak sınıflandırılabilir (Robins ve Novaco, 1999).

2.1.5.1. Öfkenin Bilişsel Boyutu

Öfkenin bilişsel boyutu, bireyin beklentileri, inançlar gibi bilgi yapılarını ve belirli düzenlerde veya şemalarda düzenlenmiş olan yorumlama süreçlerini içerir. Öfke şemaları, çevre-davranış ilişkisi ile ilgili bilişsel yapılardır Aynı zamanda tehdit durumlarında birey tarafından verilen yanıtları yöneten kuralları içermektedir (Robins ve Novaco, 1999).

Öfke ile ilgili düşünceler, imgeler, atıflar, haksızlığa uğrama hissi, intikam, suçlama ve önyargılı bilgi işleme süreçleri öfkenin bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Deffenbacher, 1999). Öfkenin bilişsel boyutu, öfke konusunda olumlu ve olumsuz inanç türlerini de içerisinde barındırmaktadır (Boman, 2003).

2.1.5.2. Öfkenin Fizyolojik Boyutu

Öfkenin fizyolojik boyutu içerisinde yüksek hormon seviyeleri ve uyarılmanın aktivasyonu için düşük uyarın eşikleri bulunur. Öfke; kardiyovasküler, endokrin, limbik sistemlerdeki fizyolojik aktivasyon ve iskelet kaslardaki gerginlik öfkenin fizyolojik olarak etkilerini oluşturmaktadır (Robins ve Novaco, 1999). Öfke ifade tarzının sıklıkla kronik sağlık sorunlarının gelişimi ile ilgili olduğu, özellikle, koroner kalp hastalığı (KKH) ve hipertansiyon hastalığı ile öfke arasında ilişki bulunmaktadır (Knight, Chisholm, Paulin ve Waal-Manning, 1988).

Öfke durumunda da diğer duygu durumlarında olduğu gibi “genel uyarılmışlık hali” olarak da ifade edilen adrenalin salgısı ile başlayan kan dolaşımında artış ve kalp atış hızında artma gibi belirtiler görülebilmektedir (Yöndem ve Bıçak, 2008). Özetle bireyler öfkelenildiğinde fiziksel durumlarında oldukça belirgin değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler de oldukça belirgindir (Şahin, 2005).

2.1.5.3. Öfkenin Davranış Boyutu

Öfkenin davranışsal boyutu, öfkeyi ifade eden çeşitli öğrenilmiş repertuarları içermektedir. Öfke duygusu yaşayan bireyin o andaki davranışlardan kaçınma ve saldırganlık da dahil olmak üzere ortaya koyduğu davranışlar olarak tanımlanabilir (Robins ve Novaco, 1999). Öfke ifadesinde kullanılan olumlu ya da yıkıcı basa çıkma mekanizmalarını ifade etmektedir (Boman, 2003). Öfkenin davranışsal boyutunu oluşturan tepkiler, öfkenin bilişsel boyutunda olayların yorumlanma süreciyle doğrudan ilişkilidir (Lopez ve Thurman, 1986). Öfkenin davranışsal boyutu öfkeyi doğuran ve büyüten durumlara verilen tepkileri içermektedir (Edmonson ve Conger, 1996).

2.1.6. Öfke İfade Tarzları

İnsan İçin öfke evrensel duygudur. Gündelik hayat boyunca, her yaşta insan kaçınılmaz olarak öfke yaşar. Ancak çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin öfke duygularını yönetme ve ifade etme biçimleri birbirinden farklılık gösterebilir. Bazı insanlar öfkeli zamanlarında saldırganlığa meyillidir. Bazıları ise öfkelerini içlerinde tutma eğilimindedirler, doğrudan öfkelerini ifade etmeden veya bu öfkelerini görmezden gelerek öfkelerini yönetirler (Tangney, Wagner, Hill-Barlow, Marschall ve Gramzow 1996). Saldırganlık öfkeyi ifade etmenin bir biçimidir ve genellikle başka bir kişi, nesne veya sistemi tehdit etmek, kontrol etmek veya intikam almak için tasarlanmıştır. Pek çok öfkeli birey, başkalarına ve mallara fiziksel ya da sözlü saldırıda bulunur. Öfke sonucunda ortaya çıkan saldırganlık birey için her zaman işlevsel ve uygun olmayabilir (Deffenbacher, 2011).

2.1.6.1. Öfkenin İçe Yöneltilmesi

Öfke içe vurumu ise kişinin var olan öfkesini gizleyerek veya öfkeyi içinde tutarak, öfke etkenlerine karşı kullandığı bir mekanizma olarak tanımlanmıştır (Spielberger vd., 1995). Spesifik olarak, hem depresyon hem de kaygı ölçütlerinin,

öfkenin içselleşmesi ve ardından öfke kontrolü eksikliği ile kuvvetli bir şekilde ilişkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte içe atılan öfke, dışa yansıtılan öfkeye göre daha az düşmanlığa sebep olmaktadır (Bridewell ve Chang, 1997). Kişi tarafından kabul edilen, anlaşılan, ifade edilmeye çalışılan bir öfke duygusu etkin, işe yarayan, üretken olumlu bir durumdur. Oysa, kontrol edilmeyen, inkar ya da bastırma ile yok sayılan bu tür duygular, kişinin hem kendisi hem de çevresi için zararlı olma potansiyeli taşımaktadır (Soykan, 2003).

Öfke davranışı hissedildiğinde saldırganlık her zaman mümkün olmayabilir veya uygun değildir. Bazen de öfke davranışının ortaya çıkmasına sebep olan kaynak soyuttur veya belirsizdir. Kişi öfkesini yansıtacağı bir nesne arar. Bu noktada kişi öfkesini başka bir nesneye yansıtabilir. Öfke duygusunu yansıtacak bu nesneyi bulamadığı durumlarda öfkesini bastırma yoluna gidebilir (Smith, Hoeksema, Fredrickson ve Loftus, 2014). İçselleştirilmiş öfke, ayrıca hem depresif hem de endişeli semptomları öngörmede önemli bir rol oynayabilmektedir (Bridewell ve Chang, 1997).

2.1.6.2. Öfkenin Dışa Yöneltilmesi

Öfke dışa vurumu öfke duygusunun sözel veya davranışa vurularak yansıtılmasıdır. Bu da öfkeyle baş etmede uyumsuz bir davranıştır (Spielberger vd, 1995). Öfke ve kızgınlık aslında içsel bir duyguyken, başta saldırganlık davranışı olmak üzere çeşitli şekillerde dışa yansıtılabilmektedir (Soykan 2003). Bireyin öfke duygusunu hissettiği anlarda, sözcükleri veya sesleri, yüz ifadelerini, fiziksel hareketleri veya agresif hareketleri içeren davranışlar sergilemesi dışa doğru ifade edilen öfkeyi tanımlamaktadır (Kerr ve Schneider, 2008). Öfkenin dışa yönetilmesi, genellikle sürekli öfke düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Uygun bir şekilde ifade edilmeyen öfkenin bireylere ve nesnelere saldırı, hakaret, tehdit veya küfür gibi sonuçlar doğurması muhtemeldir (Spielberger vd., 1988). Öfke dışa vurumu; öfke duygusunun sözel olarak veya davranışa dökülerek dışarıya aktarılmasıdır. Öfkenin

dışa yöneltilmesi strese karşı bir savunma tepkisi olarak ta değerlendirilebilir (Starner ve Peters 2004).

2.1.6.3. Öfkenin Kontrol Edilmesi

Öfke, son derece sağlıklı bir duygu olmasına rağmen, uygun şekilde ifade edilmeyen öfke yıkıcı davranışlara sebep olabilir. Bu davranışlar kişinin sosyal yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir. Sigara kullanma, madde bağımlılığı, yeme bozuklukları ve depresyon gibi sorunların oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle yıkıcı öfkenin kontrol edilmesi gerekmektedir (Soykan, 2003).

Ergenlerin başta öfke olmak üzere, duygularını nasıl ifade edeceğini ve bazen daha da önemlisi, ne zaman duyguları sosyal olarak kabul edilebilir bir şekilde ifade edeceğini bilmek, sosyal ilişkilerde çok önemli bir yere sahiptir (Kerr ve Schneider, 2008). Ergenlerde görülen öfke ve saldırganlık davranışlarının azaltılmasında, olumlu kişilerarası problem çözme yaklaşımlarının kazandırılmasının önemi çok büyüktür (Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın, 2010). Öfke kontrolü konusunda yapılan araştırmalarda dürtüsellik kavramının önemi vurgulanmaktadır. Öfke kontrolü bireyin duygusal denge sağlanmasında çok önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Bridewell ve Chang, 1997).

Öfkeyle ilişkili fizyolojik uyarılma ve buna bağlı öfkeli davranış dahil olmak üzere öfke uyandıran durumlara verilen tepkileri kontrol etmeyi ve öğrenmeyi kapsamaktadır (Hollenhorst, 1998). Öfke düzeyi yüksek bir insan çabuk öfkelenebilir. Çoğu insan öfke duygusunu kontrol etmeyi öğrenmiştir fakat öfke duygusunu hemen kontrol edemeyen insanlar genellikle insanlar arasında 'sinirli' diye tanımlanmaktadır; çünkü bu insanları kızdırma için çok fazla çaba harcanmasına gerek yoktur (Burger, 2006).

2.1.7. Öfkenin Diğer Duygularla İlişkisi

Öfke ortaya çıkışı nasıl olursa olsun, aslında diğer birçok duyguda olduğu gibi anlaşılabilen, kontrol edilebilen, kabul edilebilen ve etkin bir biçimde kontrol edildiğinde işe yarayabilen bir duygudur (Soykan, 2003). Gündelik hayat boyunca, her yaştan insan kaçınılmaz olarak öfke yaşamaktadır ve evrensel bir duygudur. Bununla birlikte çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin öfke duygularını yönetme ve ifade etme biçimleri farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılığa etki eden duygulardan en önemlileri utanç ve suçluluk duygularıdır. Bu duygular saldırgan tepkiler de dahil olmak üzere sosyal açıdan uyumsuz davranışları dengeleyen iki duygu olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle utanç ve suçluluk duyguları psikolojik ve sosyal işleyişin birçok yönü için çok farklı etkilere sahiptir (Tangney vd., 1996).

2.1.8. Öfke ile İlgili Kuramlar

2.1.8.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kurama göre insan saldırganlığının nedenlerini açıklayan görüşlerden en önemlisi Freud tarafından yapılmıştır. Freud'a göre insan davranışı genetik olarak var olan dürtüler, kendini koruma içgüdü, seks ve yıkım arasındaki çatışmalarla ortaya çıkar. Freud genetik faktörlerin ve çevrenin insan davranışı üzerindeki etkisini kabul ediyor olsa da insan davranışı üzerinde en önemli faktörün doğuştan var olan cinsel içgüdü olduğunu savunmaktadır (Murdock, 2012).

Freud saldırganlığın insanoğlunun ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade ederek, saldırganlığın yararlı bir davranış olduğunu aynı zamanda insan yaşamında oldukça önemli bir işlevi olduğunu ifade etmektedir. Freud bu yolla insanın, içerisinde biriken saldırganlık enerjisini dışarı atma imkanına sahip olduğunu ifade etmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Freud ayrıca insanoğlunun doğuştan saldırganlık içgüdü ile

varolduğu görüşünü savunup, bu iğdnn etkisiyle birey ve toplum olarak insanların sürekli savaş içerisinde yaşayacağına inanmaktadır (Cüceloğlu, 2005). Psikanalitik teorisyenler genellikle depresyonu, öfkenin ie dönük bir etkisi olarak değerlendirmektedirler (Bridewell ve Chang, 1997).

Freud iğdleri Yaşam İğds (Eros) ve lm İğds (Thanatos) olmak üzere iki ana bölümde tanımlamaktadır. Saldırancılık lm iğdsnn önemli bir türevini oluşturmaktadır. Freud saldırancılığı, insanın kendisine duyduğu yıkıcı ve öfke dolu hislerin dış dünyaya yansımaları olarak ifade etmektedir (Altıntaş ve Gültekin, 2014). Freud'a göre bu iğdler kendilerine ve başkalarına zarar vermek için bilinç dışı arzuları içerir. Çatışmalar sıklıkla yaşam ve ölüm iğds arasında gerçekleşir. Saldırancı dürtüler birey farkında iken veya farkında olmadan açığa çıkabilmektedir (Sharf, 2014).

2.1.8.2.Sosyal ğrenme Kuramı

Bandura tarafından geliştirilen bu kurama göre öğrenmede diğer insanların gözlenmesini ve sosyal roller vurgulanmaktadır. Davranışı gözlenen bireyler ise model olarak adlandırılır dolayısıyla bu yaklaşım bazen model olma kuramı olarak da adlandırılmaktadır (Murdock, 2012). Öfke duygusunu ifadenin sosyal öğrenme yoluyla edinilen bir duygu olduğunu savunan bir kuramdır. Sosyal ğrenme kuramına göre deneyimlenen davranışların hemen hemen tamamı başkalarının davranışları ve bu davranışların sonucu gzlenilerek edinilmektedir. Yapılan bir çok araştırmadan elde edilen bulgular, insanların yeni agresif davranış repertuarlarını agresif modelleri gözlemleyerek elde edebildiklerini ve elde tutabildiklerini göstermektedir (Bandura, 1978). Yani gözlem yoluyla öğrenilen davranışlar daha sonra davranışa dönüştürülmek üzere depolanmaktadır (Murdock, 2012).

Bu kurama göre çevre sadece insanların davranışlarını etkilemiyor, insan davranışları da çevrenin tepki türünü etkileyerek bu halkanın sürüp gitmesine sebep olmaktadır. Yani öfkesini uygun yollarla ifade etmeyen insanların bu kurama göre çevreden daha agresif tepkilerle karşılaşması mümkün olabilmektedir (Burger, 2006). Sosyal öğrenme kuramı “bilinçdışı” herhangi bir önermede bulunmaz (Murdock, 2012).

2.1.9. Öfke ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Duran ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından 15–18 yaş arası ergenlere yönelik öfke kontrol becerileri kazanabilmeleri amacıyla öfke kontrol programı uygulanmıştır. Araştırmada deney ve kontrol gruplarının sürekli öfke düzeyleri, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfkelerini kontrol edebilmeleri açısından karşılaştırılmaları sonucunda deney grubundaki öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilere göre, sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke düzeylerinin anlamlı bir şekilde azaldığı; öfke kontrol düzeylerinin ise anlamlı bir şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karataş (2008) tarafından yapılan çalışmada liseye devam eden öğrencilerin cinsiyet, istediği okula gidip gitmeme, sınıf düzeyi ve alan türü değişkenleri açısından öfke ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş buna ek olarak öfke ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin fiziksel saldırganlık düzeylerinde cinsiyetleri açısından, öfke düzeylerinde istedikleri okula gidip gitmemeleri açısından, saldırganlık ve öfke düzeylerinde sınıf düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda ayrıca öfke ve saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Albayrak ve Kutlu (2009) tarafından lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile bireysel özelliklerini incelediği araştırma sonucunda, cinsiyete göre öfke dışa vurumu; davranış biçimine göre sürekli öfke, öfke içe vurumu, öfke dışa vurumu ve öfke kontrolü; arkadaş ilişkilerine göre öfke içe vurumu; okul başarısını

değerlendirmeye göre sürekli öfke; alkol kullanımına göre öfke dışa vurumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Arslan (2009) tarafından yapılan araştırmada ergenlik dönemindeki birey için, öğretmenlerinden ve ailesinden alacakları sosyal desteğin öfke duygusunu ifade etmede olumlu katkılar sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra akran desteği ile sürekli öfke, öfke içe, öfke kontrolü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Sütçü, Aydın ve Sorias (2010) tarafından yapılan çalışmada on iki haftalık bilişsel davranışçı terapi programı uygulanan ergenlerin, bu program sonrasında sürekli öfkelerini ve saldırgan davranışlarını dışa vurumlarında azaltma ve öfke kontrol düzeyinde ise artma gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu programı alan ergenlerin provokasyon ve kışkırtma karşısında daha az öfkelenmeye başladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bedel (2011) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin, kişiler arası problem çözme becerilerine, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları üzerindeki etkisinin incelendiği iki deneme ve kontrol gruplu deneysel bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin sürekli öfke, öfke içe, öfke dışa puanlarının azalmasında, öfke kontrol puanlarının artmasında anlamlı düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda gözlenen değişimin ise on hafta sonra yapılan değerlendirmede de devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Uslu (2015) tarafından 14-17 yaş arasındaki ergenlerin yetiştirilme tarzlarına göre öfke ifade tarzlarının incelendiği çalışma sonucunda, bireylerin ebeveynleri konusunda algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin dışa yönelik öfke ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin ebeveynleri konusunda algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Öfke kavramı ile Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle öfke ifade tarzlarının ebeveyn tutumları, sosyal destek gibi kavramlarla ilişkisinin incelendiği ve öfke kontrol programlarının etkisinin araştırıldığı çalışmalar mevcuttur. Ayrıca öfke kavramı ülkemizde araştırmacıların en fazla ilgi gösterdiği kavramlardan olduğu söylenebilir.

2.1.10. Öfke ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Tangney vd, (1996) tarafından çocuk, ergen, üniversite öğrencisi ve yetişkinler üzerinde yapılan çalışma sonucunda, bütün yaş gruplarında, kötü niyetli davranışlar, düşmanlık gibi olumsuz davranışların öfke duygusu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diong ve Bishop (1999) tarafından yapılan çalışmada öfke ifadesi ile stresle başa çıkma, psikolojik ve fiziksel iyilik hali arasındaki ilişki incelenmiştir. İnceleme sonucunda öfke ifadesinin stres, stresle başa çıkma mekanizmaları ve psikolojik iyilik hali ile arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öfke ifadesi ile fiziksel iyilik hali arasında ise anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Musante ve Treiber (2000) tarafından ergenlerde öfke-baş çıkma stilleri ile yaşam tarzı davranışları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışma sonucunda, gençlerin öfke duygusunu baskı altına aldıklarında; yüksek oranda alkol kullandıkları, aktivitede daha az saat harcadıkları ve akranlarına göre daha az aktif oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin öfke duygusunu baskılamasının veya ifadesinin, yaşamın erken döneminde tedbirsiz bir yaşam tarzı ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Milovchevich, Howels, Drew ve Day (2001) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin ve cinsiyet rolü kimliğinin bağımlı öfke ölçümlerine etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyetin değişkeni sürekli öfke ölçütlerini anlamlı ölçüde

etkilememiştir. Cinsiyet rolü değişkeni ise sürekli öfke ölçütleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olan tek değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deffenbacher, Filetti, Lynch, Dahlen ve Oetting (2002) tarafından yapılan çalışmada trafikte sürüş esnasında yüksek öfke hisseden gruba bilişsel davranışçı terapi uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda gevşeme ve bilişsel gevşeme müdahalelerinin, sürüş esnasında oluşan öfke sıklığının azalmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca daha önce sürücünün sürüş esnasında bulunduğu riskli davranış sıklığının da azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Boman, (2003) tarafından yapılan çalışmada ergenlik döneminde öfkeli davranışlar konusunda cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak öfke anında erkekler kadınlardan daha fazla yıkıcı başa çıkma mekanizmaları kullandıkları ve daha düşmanca tepkiler verdiği, kadınlar ise erkeklere göre sonuçları itibariyle daha az yıkıcı mekanizmalarla tepkiler verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Wittmann, Arce ve Santisteban (2008) tarafından yapılan çalışma sonucunda ergenlerde sürekli öfke ile saldırganlık arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra dürtüsellik ve çevresel faktörlerinde saldırganlık üzerinde belirleyici değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Valizadeh, Davaji ve Nikamal (2010) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinde öfke yönetimi becerileri eğitiminin saldırganlık seviyesini azaltmadaki etkisi araştırılmıştır. 20 öğrenci deney grubu, 20 öğrenci kontrol grubu olmak üzere 40 lise öğrencisinin örneklemini oluşturduğu çalışmada deney grubuna 10 seans öfke yönetimi becerileri eğitimi verilmiş, kontrol grubu ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda öfke yönetimi becerileri eğitiminin lise öğrencilerinde toplam saldırganlığı, saldırgan davranışları ve saldırganlık düşüncelerini azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gambetti ve Giusberti (2016) tarafından 88 çocuk ve 101 ergen ile yapılan öfkenin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal bileşenlerinin riskli kararlar almaya etkisinin

incelendiği çalışma bulgularına göre; hem çocukluk hem de ergenlik döneminde riskli kararlar almada öfke davranış bileşeninin doğrudan ve dolaylı önemli bir etken olduğu, sonucuna ulaşılmıştır.

Öfke kavramı ile yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle öfke ifade tarzları ile saldırganlık ve şiddet kavramları arasındaki ilişki ilgi görmektedir. Öfke yönetimi programlarının etkisini araştıran araştırmalarda mevcuttur. Yurtdışında da öfke kavramı uzun yıllardır üzerinde çalışılan araştırmacılar tarafından ilgi gösterilen bir kavramdır.

2.2. BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞ

2.2.1. Boyun Eğici Davranış Kavramı

Boyun eğici davranışlar, kişinin içinde bulunduğu durumda pes etmeyi tercih ettiği, durumdur. Boyun eğici davranışlar sergileyen kişi ilişkilerinde başkalarının kırılmasından korkan, kimseye hayır diyemeyen, kimseye hoşlanmadığı bir durum olsa bile söyleyemeyen, başta öfke olmak üzere kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmeye çekinen, düşüncelerini savunamayan kişilik özelliklerine sahip bireydir (Gilbert ve Allan, 1994). Ergenlik döneminde boyun eğici davranışın sonucu olarak ortaya çıkabilen aşağılanma tepkisi akran ilişkilerinde savunmasızlığa sebep olabilmektedir (Gilbert, Cheung, Grandfield, Campey ve Irons, 2003).

Boyun eğici davranışlar, bazen sosyal tehditlere karşı alternatif bir savunma tepkisi olarak da düşünülebilir. Özellikle fkeli davranışın kişiye daha fazla yıkıcı etkisi olacağı hissedildiğinde boyun eğici davranış alternatif bir tepki görevi görebilir. Bu davranışın sonucu olarak da kişide aşağılanma tepkisi görülebilir. Bu da intikam arzusu hissetmeye sebep olabilmektedir (Gilbert ve Allan, 1994).

Boyun eğici davranış düzeyinin fazla olması kişide daha fazla aşırı stres, depresyon ve daha başka kişilik ve davranışsal bozuklukların oluşmasına sebep

olabilmektedir. Aile içerisinde çocuk ve ergene yapılacak olan baskı ve tehditler ilerde kişinin boyun eğici davranışlar sergileme ihtimalini artırabilmektedir. Boyun eğici davranışlar sergileyen kişi kendini savunmak yerine karşılaşılabileceği suçlamaları kabul etmeyi tercih edecektir. Çünkü boyun eğici davranışlar sergileyen bireyler genellikle karşısındakini kırmamayı amaç edinebilmektedir (Gilbert vd., 2003). Boyun eğici davranışlar sergileyen kişiler, benliklerini değersiz bulmakta, fikirlerini açıkça ortaya koymaya çekinmektedirler. Yaptıkları hatalardan dolayı özür dileme ve suç kabul etme eğilimi göstermektedirler (Gilbert ve Allan, 1994). Boyun eğici davranışların sıklıkla stres ve depresyon belirtileriyle ve diğer bazı ruhsal bozukluklarla ilişkili olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Boyun eğici davranışlar depresyonun anlamlı bir yordayıcısıdır. Çünkü bastırılan öfke ve kendini ifade etmeme durumu boyun eğici davranışlara zemin hazırlamaktadır (Allan ve Gilbert, 2002). Bazı durumlarda ise ergenlerden beklenen talepler, onların daha kötümser ve çaresiz hissetmelerine neden olabilmektedir. Öte yandan ergenlerin bir sosyal gruba ait olma, sosyal statülerini koruma gibi ihtiyaçları söz konusu olabilmekte ve bu ihtiyaçlarını gidermek için ergenler boyun eğici davranışlar sergileyerek, her şeyi onaylama, kabullenme gibi bir takım olumsuz davranışları da gösterebilmektedir (Hofmann, Heinrichs ve Moscovitch, 2004).

2.2.2. Boyun Eğici Davranışlar İle İlgili Kuramlar

Boyun eğici davranış kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde genellikle bireyin gelişimine olumsuz olarak etki eden bir davranış olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca bu kavram Sosyal Sıralama ve Sosyal Baskınlık kuramları çerçevesinde ele alınmaktadır.

Boyun eğici davranışlar, Sosyal Sıralama Kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, birey kendisini değersiz hissedip sosyal ortamda geri çekilme eğilimi gösterebilmektedir. Başkalarının onaylamadığı ve desteklemediği durumlarda aşağılık duygusu hissedilmesine ve sosyal desteğin kaybedilmesine sebep olabilir. Bu durum da sosyal kaygı, utanç ve depresyonla ilişkili olabilmektedir. Sosyal Baskınlık

Kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde ise hem insanlarda hem de hayvanlarda düşük statüde olanların, sosyal tehditlere karşı daha bilinçli olmak için sürekli gergin olduğu aynı zamanda daha fazla boyun eğici davranış sergilediği, yüksek statüde olanların ise daha az boyun eğici davranışlar sergilediği görülmektedir (Gilbert, 2000).

2.2.3. Boyun Eğici Davranış Sergileyen Bireylerin Özellikleri

Boyun eğici davranışlar çatışma anında yumuşatıcı bir rol oynamak yerine, problem çözme algılarının azalmasına sebep olabilmektedir. Bu yönüyle boyun eğici davranışları bazı olumsuz duyguları saklayarak daha sonra ortaya çıkabilecek daha büyük sorunlara zemin hazırlamaktadır (Hünler ve Gençöz, 2003). Boyun eğici davranış sergileyen bireyin, kişilik gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesi yanında, toplumsal yaşamın temel sorunlarını sağlıklı biçimde çözmeye yönelik tutum ve beceri geliştirmesini engelleyecek, toplum lideri olma gücünü ortadan kaldıracak, şiddeti onaylayan ve üreten bir kimlik geliştirme olasılığını artıracaktır (Kaya, Güneş, Kaya ve Pehlivan 2004). Boyun eğici davranış sosyal etkiyi doğrudan ve en net yansıtan davranışlardan bir tanesidir (Morris, 2002). Çevresel faktörlerin, boyun eğici davranışların artmasında genetik faktörlerden daha önemli olduğu bilinmektedir. Bu çevresel faktörler, daha çok bireyin çocuklukta büyüdüğü aile ortamı ve sosyal çevredir (Berber Çelik ve Odacı, 2012).

2.2.4. Bireyleri Boyun Eğici Davranış Sergilemeye İten Nedenler

Boyun eğici davranışlar, Batı kültüründen çok Doğu kültüründe kişiler arası ilişkilerde daha egemendir. Saygının egemen olduğu kişiler arası ilişkilerde birey, özgürdür, bağımsız, yaratıcı ve üreticidir. Oysa boyun eğici davranışların egemen olduğu kişiler arası ilişkilerde birey, kendisini daha az değerli ve önemli görmektedir, özgür değildir, söz hakkı sınırlıdır, yaratıcı ve üretici olmasına gerek yoktur. Yapması gereken, emirlere uymaktır (Yıldırım ve Ergene, 2003). Ancak boyun eğici davranışların sadece olumsuz yansıması mevcut değildir. Boyun eğici davranışlar, bireyin sosyal hayatında başkaları ile iyi geçinmesine katkı sağlayabilmektedir.

Boyun eğici davranışlar sergileyen bireyin liderlik pozisyonlarından kaçınması da oluşması muhtemel çeşitli psikolojik zorluklarla karşılaşmamasına sebep olacaktır (Allan ve Gilbert, 1997).

Boyun eğici davranışlar bir olaya karşı verilen karşılık olarak değerlendirilebilir. İnsanlar zaman zaman otoriteye saygı duyduğu veya otoritenin yapacağı davranışlara güvendiği için boyun eğici davranış sergileme eğiliminde olabilmektedir. Kişinin boyun eğici davranışlar konusunda, kendi içerisinde çatışma yaşadığı durumlarda ise bu çatışma durumunu mantığa bürüme yoluyla aşabilmektedir (Morris, 2002).

Boyun eğici davranışların sergileyen kişiler genellikle sosyal hayatında işlerin yolunda gitmediği durumlarda olanlardan kendilerini sorumlu tutma ve sorumluluğu üstlenme eğilimi göstermektedirler. Ayrıca kendini başkalarından aşağıda görerek ve duygularını bastırarak başkaları tarafından hükmedilmeyi kabullenebilmektedir. Bunun sonucu olarak ta hayal kırıklığı yaşayabilmektedir (Akın, 2009). Çocukların, boyun eğici davranışlar sergilemeleri ebeveynlerin, öğretmenlerin zaman zaman işini kolaylaştırmakta, böylece yetişkinler çocukları daha kolay kontrol altına alabildiklerini düşünmektedir. Oysa sağlıklı bir insan ilişkilerinde boyun eğici davranışın değil saygının egemen olması gerekmektedir. Bu anlamda boyun eğici davranışların sağlıklı insan davranışları ile çelişmekte olduğu söylenebilir (Yıldırım, 2004).

2.2.5. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından yapılan bir araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarısını aile değişkeninin yanında boyun eğici davranış değişkeninin de manidar olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2004) tarafından yapılan çalışma sonucunda kız ve erkekler arasında erkek öğrencilerin daha fazla boyun eğici davranış sergiledikleri, cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı ailede yetişmiş gençlerde; iki çocuklu ailede yetişmiş gençlere kıyasla tek çocuklu ya da en az üç çocuklu ailede yetişmiş gençler arasında boyun eğici davranışların daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulut (2005) tarafından öğretmen ve öğretmen adaylarının boyun eğici davranışlarının incelendiği çalışmada, öğretmen adaylarının boyun eğici davranışlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaya göre erkek öğretmen adayları bayan öğretmen adaylarına göre daha fazla boyun eğici davranış sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler arasında yapılan çalışmada ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Köktuna (2007) tarafından yapılan çözüm odaklı kısa terapi uygulamasının boyun eğici davranışlar üzerinde etkisinin araştırıldığı çalışmada; çözüm odaklı kısa terapi uygulaması sonucunda, alt sosyoekonomik seviye kadınların boyun eğici davranışlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu terapi uygulaması sonucunda herhangi bir işte çalışmayan kadınların, boyun eğici davranışlarında çalışan kadınlara göre daha fazla düşüş tespit edilmiştir.

Kızıldağ (2009) tarafından yapılan araştırmada yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin akademik başarılarını öğretmen desteği ve cinsiyetin yanı sıra boyun eğici davranışlarında anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Berber Çelik (2010) tarafından, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve alt boyutları ile boyun eğici davranışlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi belirlemek üzere yapılan çalışma sonucunda; boyun eğici davranışlar ile duygusal kötüye kullanım, duygusal ihmal, fiziksel kötüye kullanım ve cinsel kötüye kullanım alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Tümkaya, Aybek ve elik (2010) tarafından yapılan araştırmada kadınların boyun eğici davranışlarının erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumumuzda çoğunlukla alt sosyoekonomik düzeyde kadınların daha baskıcı bir Şekilde yetiştirilmeleri onların daha pasif, edilgen, bağımlı ve boyun eğici bir kişilik yapısına sahip olmalarına sebep olmuş olabilir.

Atıcı (2011) tarafından ortaokul ğrencilerinin boyun eğici davranışlarının bazı değişkenlere göre yordanması amacıyla yapılan çalışma sonucunda, ortaokul ğrencilerinin boyun eğici davranışlarına ilişkin yapılan analiz sonucunda boyun eğici davranışını yordayan değişkenin özsaygı düzeyi değişkeni olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra akran baskısının ve öğrenilmiş çaresizlik düzeyinin boyun eğici davranışları yordamadığı saptanmıştır.

Hamurcu ve Sargın (2011) tarafından 235 lise ğrencisi ile psikolojik ihtiyaçlar ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre lise ğrencilerinin psikolojik ihtiyaçlar (başarı, özerklik ve başatlık) ile boyun eğici davranışlar arasında pozitif ve doğrusal yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Psikolojik ihtiyaçların ilişki alt boyutu ile boyun eğici davranışlar arasında da ise negatif ve doğrusal yönde ilişki tespit edilmiştir.

Atik, zmen ve Kemer (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, zorbalık ve zorbalığın türleri, araştırmanın yapıldığı lise öğrencileri arasında yaygın bir Şekilde görülmektedir. Cinsiyet farklılığı açısından, erkek öğrenciler kız öğrencilere göre zorbalığa daha çok dahil olmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, mağdur öğrenciler zorba gruptaki öğrencilere göre boyun eğici davranışları daha çok sergiledikleri saptanmıştır.

Kayan (2012) tarafından yapılan çalışmada ortaokul ğrencilerinin saldırganlık ve boyun eğici davranışları algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmiştir.

Çalışma sonucunda, cinsiyet ile boyun eğici davranış arasında ve anne-baba öğrenim düzeyi ile boyun eğici davranış arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ailenin gelir durumu ve birliktelik durumuna göre boyun eğici davranışlarda ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sayar (2012) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda mizah ile boyun eğici davranışlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca boyun eğici davranışlar açısından cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Kadınların boyun eğici davranış puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kaygısız (2019) tarafından 518 ergen üzerinde yapılan çalışmada, ergenlerin psikolojik sağlamlıkları, boyun eğici davranışlar ve öz anlayış açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin psikolojik sağlamlık ölçeğinin alt boyutlarından olan dışsal koruyucu faktörler ile boyun eğici davranışlar arasında negatif yönlü düşük ve anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada boyun eğici davranışlar ile öz anlayış arasında negatif yönlü düşük ve anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir.

Boyun eğici davranış kavramı ile Türkiye’ de yapılan çalışmalar incelendiğinde boyun eğici davranışların daha çok depresyon, mizah, umutsuzluk, akademik başarı, sosyal destek gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda daha çok lise ve üniversite öğrencileri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Boyun eğici davranış kavramı ile ilgili ülkemizdeki çalışmaların daha çok 2000’li yıllardan itibaren arttığı görülmektedir.

2.2.6. Boyun Eğici Davranışlar ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Deluty (1981) tarafından yapılan çalışmada, yaşları 8-10 arasında değişen 223 çocukla agresif, iddialı ve boyun eğici davranış arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadınlarda, atılganlık düzeyleri ile benlik saygısı, popülerlik ve akran davranış puanları arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, agresif çocukların, hem iddialı hem de boyun eğici davranışlar sergileyen çocuklardan daha az popüler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gilbert ve Allan (1994) tarafından yapılan çalışmada atılganlık, sosyal karşılaştırma ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal karşılaştırmanın, atılganlık ve boyun eğici davranışlarda önemli bir değişken olduğu, boyun eğici davranışların nevroitiklik ve içe dönüklük ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wall ve Holden (1994) tarafından sosyoekonomik düzey olarak dezavantajlı olan okul öncesi çocukların, anneleriyle etkileşimde bulunduğu zamanlarda saldırgan, baskın ve boyun eğici davranışları incelenmiştir. İnceleme sonucunda erkekler anlamlı derecede daha baskın davranışlar sergilemektedir, fakat erkekler kadınlardan daha saldırgan ya da boyun eğici değildir. Annenin depresyonda olması; anne öfkesi, ebeveynlik stresi, aile yaşamı stresi ve çocukların saldırgan davranışlar sergilemesine sebep olmaktadır.

Gilbert (2000) tarafından 109 öğrenci ve 50 hasta ile yapılan çalışma bulgularına göre boyun eğici davranışlar ile utanç, sosyal kaygı, kendini suçlama ve depresyon arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada bireyin kendisini olumsuz olarak değerlendirmesi ile boyun eğici davranışlar arasında ilişki bulunmuştur.

McCreary ve Rhodes (2001) tarafından baskın ve boyun eğici davranışların cinsiyet değişkenine göre incelendiği çalışma sonucuna göre erkeklerin kadınlara göre daha fazla baskın davranışlar sergilediği; kadınların ise erkeklere göre daha fazla boyun eğici davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

O'Connor, Berry, Weiss ve Gilbert (2002) tarafından yapılan çalışma sonucunda depresyon düzeyi arttıkça, hem boyun eğici davranışların hem de olumsuz sosyal karşılaştırma düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gilbert vd., (2003) tarafından 225 lisans öğrenci ile yapılan çalışmada ihmal, reddedilme, düşük ilgi ve aşırı koruma gibi ebeveyn davranışlarında erken dönem ebeveynlik ve psikopatoloji üzerine odaklanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda hem ebeveyn davranışlarının hem de erken yaşam deneyimleri ölçeği puan ortalamalarının depresyon, sosyal karşılaştırma ve utanç ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, erken yaşam deneyimleri ölçeği çoklu regresyon analizi sonucunda yalnızca boyun eğici davranışlar değişkeninin depresyonu anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Troop, Allan, Treasure ve Katzman (2003) tarafından yapılan 101 deney ve 101 kontrol grubu ile yapılan çalışma sonucunda, yeme bozukluğu olan hastaların boyun eğici davranış düzeyleri yeme bozukluğu olmayan kontrol grubuna göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Perren ve Alsaker (2006) tarafından anaokulunda zorba veya mağdur olaylarına katılan öğrencilerin sosyal davranışları ve akran ilişkileri incelenmiştir. Mağdur olaylarına katılan öğrencilerin; daha boyun eğici, daha az liderlik becerisine sahip, daha fazla çekilmiş, daha izole olmuş, daha az sosyalleşmiş ve sık sık oyun arkadaşı yokluğu çektiği görülmüştür.

Boyun eğici davranış kavramı ile yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde boyun eğici davranışların daha çok depresyon, utanç, kaygı, psikopatolojik rahatsızlıklar gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda daha çok lise ve üniversite öğrencileri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Okul öncesi öğrenci gruplarıyla yapılan çalışmalar da mevcuttur. Boyun eğici davranış kavramı ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmaların 1980'li yıllardan itibaren başladığı görülmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkiyel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 1994). Bu araştırmada sadece durumları ve olayları betimlemeden ziyade ilişkileri inceleyen bir araştırma yapılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2011).

3.1.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ili Meram, Selçuklu ve Karatay ilçelerinde bulunan 5 lisede öğrenim görmekte olan 295'i kadın 250'si erkek 2'side cinsiyet belirtmeyen 547 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında yapılmış olup, çalışma grubu bu ilçelerdeki liselerin 9. ve 10. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun 9. ve 10. sınıf öğrencilerinden seçilmesinin sebebi bu sınıf düzeyinin orta ergenlik dönemine denk gelmesidir. Orta ergenlik döneminde ergenlikle ilgili bütün özellikler yoğun bir şekilde görülürken, geç ergenlik döneminde ergenlerin yetişkinliğe giderek yaklaştığı ve ergenlik özelliklerinden uzaklaştıkları dikkat çekmektedir (Yavaş, 2017). Çalışma grubu tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Tesadüfi küme örnekleme yönteminin kullanılmasının sebebi evrendeki örnekleme alma işi grup temelinde yapılarak tesadüfi olarak okul seçilip ölçekler uygulanmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011).

Tablo 1*Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri*

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	295	54.1
Erkek	250	45.9
Sınıf		
9	232	42.7
10	311	57.3
Anne eğitim düzeyi		
İlkokul	186	34.4
Ortaokul	118	21.8
Lise	137	25.3
Üniversite	100	18.5
Baba eğitim düzeyi		
İlkokul	107	19.7
Ortaokul	95	17.5
Lise	149	27.4
Üniversite	192	35.4

Yukarıdaki tablo 1’de çalışma grubunu oluşturan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre dağılımı görülmektedir. Kadınlar 295 kişi ile çalışma grubunun % 54.1’ini, erkekler ise 250 kişi ile çalışma grubunun %45.9’nu oluşturmaktadır. 2 öğrenci ise cinsiyet değişkenini boş bırakmıştır. 9. Sınıf lise öğrencileri 232 kişi ile çalışma grubunun % 42.7’sini, 10. Sınıf öğrencileri ise 311 kişi ile çalışma grubunun %57.3’ünü oluşturmaktadır. 4 öğrenci ise sınıf değişkenini boş bırakmıştır. Anne eğitim düzeyini % 34.4’ünü oluşturan 186 kişi ilkokul, %21.8’ini oluşturan 118 kişi

ortaokul, %25.3'ünü oluşturan 137 kişi lise, %18.5'ini oluşturan 100 kişi üniversite mezunu olarak belirtmiştir. Çalışma grubundan 6 öğrenci ise anne eğitim düzeyi bölümünü boş bırakmıştır. Baba eğitim düzeyini % 19.7'sini oluşturan 107 kişi ilkokul, %17.5'ini oluşturan 95 kişi ortaokul, %27.4'ünü oluşturan 149 kişi lise, %35.4'ünü oluşturan 192 kişi üniversite mezunu olarak belirtmiştir. Çalışma grubundan 4 öğrenci ise baba eğitim düzeyi bölümünü boş bırakmıştır. Katılımcılar 14-17 yaş arasında olup, ortalama 15.46 yaşındadır.

3.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için “Sürekli Öfke Ölçeği ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği”, “Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.1.3.3. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)

Orjinal ismi “Trait Anger and Anger Expression Scale” olan ve Spielberger, Jacobs, Russel ve Crane tarafından geliştirilen Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeğinin (SÖÖTÖ), Türkçeye uyarlaması Özer (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Toplam 34 maddeden oluşan ve dörtlü likert tekniği ile değerlendirilen ölçek, dört alt ölçeğe sahiptir. Maddelerin on tanesi sürekli öfke alt ölçeğini oluşturmaktadır. Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeği ise, her bir alt ölçekten sekiz madde olmak üzere üç alt ölçek ve toplam 24 maddeden oluşur. Bunlar içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolü alt ölçekleridir. SÖÖTÖ’de ters madde bulunmamaktadır. Sürekli öfke alt ölçeğinden bireyler en düşük 10 en yüksek 40 puan alabilirler. Öfke ifade tarzı alt ölçeğindeki her bir ölçek toplamından ise en düşük 8 en yüksek 32 puan alabilirler (Özer, 1994).

Bu çalışmada sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği Cronbach Alfa değeri .74 olarak bulunmuştur. Özer (1994) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmalarında ise

ölçeklerin iç tutarlılık değerleri üzerinde durulmuştur. Üniversite, lise, hemşirelik meslek lisesi öğrencileri ile yöneticiler, nörotik gruplar arasında ve düznetmeden sonra hipertansiyon hastalarında yapılan çeşitli ölçümlerde ölçeğin sürekli öfke ölçeğinin alfa değerleri α : .67 ile α : .92; arasında Öfke Kontrolünün α : .80 ile α : .90; Öfke Dışa'nın α : .69 ile α : .91 ve Öfke İçte'nin α : .58 ile α : .76 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu değerler istatistiksel açıdan kabul edilebilir sınırlar içerisinde olup ölçeklerin orijinalleriyle ilgili sonuç verileriyle genellikle tutarlılık göstermektedir.

Ölçeğin Faktör Analizi sonuçlarına bakıldığında Temel Bileşen Modeli ve daha sonra varimaks rotasyonu kullanılarak yapılmış ve bunun sonucunda Öfke İfade Tarz Ölçeği'nin orijinal formundaki 3 faktörlü yapıyı önemli ölçüde yansıttığı görülmüştür. Buna göre, orijinal formla oldukça tutarlı olarak eigen değerleri; Öfke Kontrol için 6.22, Öfke Dışa için 3.20 ve Öfke İçte için 1.72 bulunmuştur (Özer 1994).

3.1.3.2. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ)

Boyun eğici davranışlar ölçeği 1991 yılında, Gilbert ve Allan tarafından geliştirilmiştir. Özgün adı "Submissive Acts Scale (SAS) " olarak bilinen; Şahin ve Şahin (1992) tarafından Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği ismiyle Türkçe'ye uyarlanmış olan ölçek kullanılmıştır. BEDÖ, 5'li Likert tipi, 16 maddelik bir ölçektir. Her maddedeki davranışı kişiyi ne kadar iyi tanımladığı sorulmaktadır (Şahin ve Şahin, 1992).

Ölçekte sadece sosyal davranışları ölçmek amaçlanmıştır. Bu yüzden ölçekte duygu ifadelerine yer verilmemiştir. BEDÖ, boyun eğici sosyal davranışların düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 16 maddeden oluşmakta ve her maddede sözü edilen davranışların kişiyi ne kadar iyi tanımladığı sorulmaktadır. BEDÖ, kendini değerlendirme ölçeği olup, ergen ve yetişkinlere uygulanabilmektedir (Şahin ve Şahin, 1992).

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin Cronbach Alfa değeri .89, dört ay ara ile yapılan ikinci uygulama sonucu test tekrar test güvenilirlik katsayısı .84'tür. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında, iç tutarlılık 263 kız, 277 erkek toplam 540 lise ve üniversite öğrencisinden elde edilen Cronbach Alfa değeri .74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında ayrıca ölçeğin güvenilirliğine bakılmış ve Cronbach Alpha Katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Şahin ve Şahin, 1992). Ayrıca bu çalışmada Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin Cronbach Alfa değeri .74 olarak bulunmuştur.

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ise birçok ölçme aracıyla korelasyonuna bakılmıştır. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .66, Otonomi Ölçeği ile korelasyonu .06, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile korelasyonu .50 bulunmuştur. BEDÖ' nün Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu .32 ($p<0.01$), Otonomi Ölçeği ile korelasyonu -0,5'tir (Savaşır ve Şahin, 1997).

3.1.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireyler hakkında bazı genel bilgileri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcıların; cinsiyetleri, sınıfı, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi belirlemeye yönelik sorular yer almıştır.

3.1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları lise öğrencilerine uygulanmıştır. Bir katılımcı ortalama 25 dakikada veri toplama araçlarını doldurabilmektedir. Verilerin toplama aşamasına geçilmeden önce ölçek araçlarının kullanım izni için ölçekleri uyarlayan ve geliştiren araştırmacılardan elektronik posta aracılığıyla gerekli izinler alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra uygulama yapılacak olan sınıflarda,

araştırmacı uygulamaları bizzat gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere çalışmanın amacı ve önemi anlatılmıştır. Ölçeklerin samimi bir şekilde doldurulmasının önemine vurgu yapılmış ve öğrencilerin kimlik bilgilerinin araştırma için gerekli olmadığı belirtilmiştir.

Çalışmada ortaya çıkan veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences)20.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirirken t testi, anova, korelasyon ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinin anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ve araştırmaya ilişkin korelasyon ve regresyon sonuçlarına bakılmıştır.

Tablo 2

Ergenlerin Cinsiyete Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler ve t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p	n ²
Sürekli Öfke	Kadın	295	24.70	5.90	2.259	.024*	.009
	Erkek	250	23.59	5.47			
Öfke İçer	Kadın	295	18.80	4.22	1.544	.123	.004
	Erkek	250	18.23	4.35			
Öfke Dışar	Kadın	295	18.99	5.04	2.477	.014*	.011
	Erkek	250	17.98	4.49			
Öfke Kontrolü	Kadın	295	19.31	5.32	-2.928	.004*	.015
	Erkek	250	20.61	5.05			

* p < .05

Araştırmaya katılan öğrencilerin sürekli öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan

t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=2.259$; $p=0.024<0.05$). kadınların sürekli öfke puanları ($\bar{X}=24.70$), erkek öğrencilerin sürekli öfke puanlarından ($\bar{X}=23.59$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin dışa öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=2.477$; $p=0.014<0.05$). Kadınların dışa öfke puanları ($\bar{X}=18.99$), erkek öğrencilerin dışa öfke puanlarından ($\bar{X}=17.98$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke kontrol puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=-2.928$; $p=0.004<0.05$). Kadınların öfke kontrol puanları ($\bar{X}=19.31$), erkek öğrencilerin öfke kontrol puanlarından ($\bar{X}=20.61$) düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin içte tutulan öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3

Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler ve t Testi Sonuçları

	Sınıf	N	\bar{X}	Ss	t	p	n ²
Sürekli Öfke	9	232	24.06	5.80	-.354	.724	.001
	10	311	24.29	5.72			
Öfke İçe	9	232	18.05	4.28	-2.295	.022*	.011
	10	311	18.90	4.28			
Öfke Dışa	9	232	18.12	4.79	-1.651	.099	.008
	10	311	18.80	4.81			
Öfke Kontrolü	9	232	19.55	5.34	-1.438	.151	.006
	10	311	20.21	5.14			

* p< .05

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke içe puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur (t=-2,295; p=0.022<0.05). 9.sınıf öğrencilerinin öfke içe puanları (\bar{X} =18.05), 10. sınıf öğrencilerinin öfke içe puanlarından (\bar{X} =18.90) daha düşüktür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sürekli öfke, dışa yansıtılan öfke ve öfke kontrol puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>0,05).

Tablo 4

Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Sürekli Öfke Toplam Puan	İlkokul Mezunu	186	24.42	5.83
	Ortaokul Mezunu	118	23.65	5.50
	Lise Mezunu	137	24.29	5.99
	Üniversite Mezunu	100	24.11	5.60
	Toplam	541	24.16	5.75
Öfke İçer Toplam Puan	İlkokul Mezunu	186	18.72	4.60
	Ortaokul Mezunu	118	17.86	4.16
	Lise Mezunu	137	18.68	3.98
	Üniversite Mezunu	100	18.84	4.29
	Toplam	541	18.54	4.30
Öfke Dışar Toplam Puan	İlkokul Mezunu	186	18.33	5.04
	Ortaokul Mezunu	118	18.23	4.13
	Lise Mezunu	137	18.65	4.97
	Üniversite Mezunu	100	19.01	5.06
	Toplam	541	18.51	4.84
Öfke Kontrol Toplam Puan	İlkokul Mezunu	186	19.97	5.05
	Ortaokul Mezunu	118	19.22	5.05
	Lise Mezunu	137	19.96	5.76
	Üniversite Mezunu	100	20.42	4.96
	Toplam	541	19.89	5.22

Tablo 4 incelendiğinde, anne eğitim düzeyi değişkenine göre “Sürekli Öfke” puanlarında en yüksek ortalama ($\bar{X}=24.42$) ile ilkokul mezunu, en düşük ortalama ise 23.65 ile ortaokul mezunu; “Öfke İçer” puanlarında en yüksek ortalama 18.84 ile üniversite mezunu, en düşük ortalama ise 17.86 ile ortaokul mezunu ; “Öfke Dışar” puanlarında en yüksek ortalama 19.01 ile üniversite mezunu, en düşük ortalama ise 18.23 ile ortaokul mezunu; “Öfke Kontrol” puanlarında en yüksek ortalama 20.42 ile

üniversite mezunu, en düşük ortalama ise 19.22 ile ortaokul mezunlarında gözlemlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kaynak	KT	Sd	KO	F	P
	Gruplar arası	45.271	3	15.090	.454	.714
Sürekli Öfke	Grup içi	17840.385	537	33.222		
Toplam Puan	Toplam	17885.656	540			
	Gruplar arası	72.332	3	24.111	1.304	.272
Öfke İçe	Grup içi	9932.377	537	18.496		
Toplam Puan	Toplam	10004.709	540			
	Gruplar arası	42.761	3	14.254	.607	.611
Öfke Dışa	Grup içi	12613.513	537	23.489		
Toplam Puan	Toplam	12656.274	540			
	Gruplar arası	82.617	3	27.539	1.008	.389
Öfke Kontrol	Grup içi	14677.875	537	27.333		
Toplam Puan	Toplam	14760.492	540			

Ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden aldıkları puanların anne eğitim düzeyi faktörüne göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sürekli öfke, öfke içe öfke dışa ve öfke kontrol puanlarının anne eğitim düzeyi faktörüne göre anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır

Tablo 6

Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikleri

	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	Ss
Sürekli Öfke Toplam Puan	İlkokul Mezunu	107	24.56	5.47
	Ortaokul Mezunu	95	23.83	5.82
	Lise Mezunu	149	23.93	5.64
	Üniversite Mezunu	192	24.20	5.85
	Toplam	543	24.13	5.70
Öfke İçer Toplam Puan	İlkokul Mezunu	107	18.33	4.14
	Ortaokul Mezunu	95	17.72	4.07
	Lise Mezunu	149	18.48	4.24
	Üniversite Mezunu	192	19.08	4.48
	Toplam	543	18.53	4.30
Öfke Dışar Toplam Puan	İlkokul Mezunu	107	18.17	4.88
	Ortaokul Mezunu	95	17.97	4.58
	Lise Mezunu	149	18.82	4.63
	Üniversite Mezunu	192	18.71	5.05
	Toplam	543	18.50	4.82
Öfke Kontrol Toplam Puan	İlkokul Mezunu	107	19.10	4.87
	Ortaokul Mezunu	95	20.68	5.11
	Lise Mezunu	149	19.49	5.36
	Üniversite Mezunu	192	20.26	5.28
	Toplam	543	19.89	5.21

Tablo 6 incelendiğinde, baba eğitim düzeyi değişkenine göre “Sürekli Öfke” puanlarında en yüksek ortalama 24.56 ile ilkokul mezunu, en düşük ortalama ise 23.83 ile ortaokul mezunu; ”Öfke İçer” puanlarında en yüksek ortalama 19.08 ile üniversite mezunu, en düşük ortalama ise 17.72 ile ortaokul mezunu ; “Öfke Dışar” puanlarında en yüksek ortalama 18.82 ile lise mezunu, en düşük ortalama ise 17.97 ile ortaokul mezunu; “Öfke Kontrol” puanlarında en yüksek ortalama 20.68 ile ortaokul mezunu,

en düşük ortalama ise 19.10 ile ilkokul mezunlarında gözlemlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kaynak	KT	Sd	KO	F	P
Sürekli Öfke	Gruplar arası	35.299	3	11.766	.360	.782
	Grup içi	17627.268	539	32.704		
	Toplam Puan	17662.568	542			
Öfke İçe	Gruplar arası	124.954	3	41.651	2.268	.080
	Grup içi	9896.920	539	18.362		
	Toplam Puan	10021.874	542			
Öfke Dışa	Gruplar arası	62.387	3	20.796	.893	.445
	Grup içi	12556.391	539	23.296		
	Toplam Puan	12618.778	542			
Öfke Kontrol	Gruplar arası	177.411	3	59.137	2.188	.089
	Grup içi	14570.729	539	27.033		
	Toplam Puan	14748.141	542			

Ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden aldıkları puanların baba eğitim düzeyi faktörüne göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sürekli öfke, öfke içe öfke dışa ve öfke kontrol

puanlarının baba eğitim düzeyi faktörüne göre anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8

Boyun Eğici Davranışlar, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerine İlişkin Korelasyon Sonuçları

	1	2	3	4	5
1. BEDÖ	-				
2. Sürekli Öfke Toplam Puan	.019	-			
3. Öfke İçte Toplam Puan	.389**	.358**	-		
4. Öfke Dışta Toplam Puan	-.049	.722**	.318**	-	
5. Öfke Kontrol Toplam Puan	.045	-.575**	-.077	-.548**	-

** $p < .01$

BEDÖ = Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği

Tablo 8’de öğrencilerin boyun eğici davranışlar ölçeği ile sürekli öfke-öfke ifade tarzı alt ölçekleri arasındaki ilişki gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerin boyun eğici davranışlar ölçeğinden aldıkları puanlar ile öfke içte alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ($r = .389$, $p < .01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Öğrencilerin boyun eğici davranışlar ölçeğinden aldıkları puanlar ile sürekli öfke, öfke dışı ve öfke kontrolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının boyun eğici davranışlar tarafından yordanıp yordanmadığını belirlemek için regresyon analizine ait sonuçlar aşağıdaki Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Ergenlerde İçe Yönelik Öfkeye İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SE	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği	.203	.021	.389	9.847	.000***
*** <i>p</i> <.001	<i>R</i> =.389	<i>R</i> ² =.151	<i>p</i> <.001	<i>F</i> (1, 545)=96.968	

Tablo 9’da regresyon modeline ilişkin parametrelerinin (sabit, regresyon katsayısı, beta değerleri, regresyon katsayısı) anlamlılığına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9’de analiz sonuçları incelendiğinde boyun eğici davranışların, ergenlerin içe yönelik öfkesinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. *R*=.389, *R*²=.151, *F*(1, 545)=96.968 ****p*<.01 içe yönelik öfkeye ilişkin toplam varyansın %15.1’inin boyun eğici davranış ile açıklandığı ifade edilebilir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile boyun eğici davranışları arasındaki ilişki incelenip bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır.

5.1. Grup Farklılıklarına İlişkin Tartışma ve Yorum

5.1.1. Cinsiyet ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan öğrencilerin sürekli öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadınların sürekli öfke puanları, erkeklerin sürekli öfke puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin dışa öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadınların dışa öfke puanları, erkek öğrencilerin öfke dışa puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke kontrol puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadınların öfke kontrol puanları, erkeklerin öfke kontrol puanlarından düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin içte tutulan öfke puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Literatürde cinsiyet ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında; cinsiyet ile sürekli öfke ve öfkeyi ifade tarzları arasındaki ilişkinin ortaya konulduğu, bu ilişkinin kadın ve erkekler lehine değişkenlik gösterdiği ve ilişkinin tespit edilemediği farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır.

Erdoğan (2015) tarafından 15-17 yaş arasında 180 öğrenci ile yapılan çalışma bulgularına göre cinsiyet ile öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Keskin (2019) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet ile öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Buntaine ve Costenbader (1997) tarafından yapılan çalışma bulgularına göre toplam öfke puanlarında, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Dündar (2016) tarafından yapılan çalışmada, erkeklerin kontrol altına alınan öfke puanları kadınlardan yüksek olduğu çalışma araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Evren, Bozkurt, Çiftçi, Demirci, Evren, Can ve Umut, (2015) tarafından yapılan çalışmada kadınlarda intihar düşüncesi ile de ilişkili olabilecek öfke, depresyon ve anksiyete gibi problemlerin erkeklerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özmen, Özmen, Çetinkaya, Taşkın ve Dündar (2009) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada, erkeklerin öfke kontrol puanlarının kadınlardan yüksek olduğu, sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışı puan ortalamalarının ise kadınlarda, erkeklerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evren ve diğerleri (2015) ve Dündar (2016) tarafından yapılan bu çalışmalar bulguları destekler niteliktedir.

Araştırma bulguları ilgili literatür çerçevesinde değerlendirildiğinde, Averil (1983) erkeklerin öfke duygusunu ifade etme süreci sonunda, kadınlara göre daha yıkıcı sonuçlarla karşılaşmasının olası olduğunu belirtmiştir. Çünkü erkeklerin öfkelerini daha çok fiziksel yollarla ifade etme eğiliminde olduğu, kadınların ise ağlamak gibi daha duygusal yollarla öfkesini ifade etme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Erkeklerin öfke duygusunu ifade etme süreci sonunda meydana gelebilecek adli ve fiziki sonuçları değerlendirdiğinde, öfkesini dışarı yansıtmayarak kontrol etme tercihi bulunabileceği, bunun sonucu olarak ise kadınların öfkesini dışarı yansıtmama düzeyinin erkeklerden yüksek, öfkeyi kontrol düzeyinin ise düşük

düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kadınların sürekli öfke düzeyinin erkeklere göre daha yüksek düzeyde çıkması ise, kadınların öfkesini erkeklere göre daha az yıkıcı şekilde ifade ettiği, öfkesini kontrol edip etmeme konusunda erkeklere göre daha özgür olduğu, bunun sonucu olarak sürekli öfke düzeyinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca okulda uygulanan disiplin politikasının erkek öğrencileri öfkelerini kontrol etmesi konusunda kadınlara göre daha fazla baskı altına aldığı şeklinde yorumlanabilir.

5.1.2. Sınıf Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke içe puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 9.sınıf öğrencilerinin öfke içe puanları, 10. sınıf öğrencilerinin öfke içe puanlarından daha düşüktür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sürekli öfke, dışa yansıtılan öfke ve öfke kontrol puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için uygulanan t-testi sonucunda ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Sürekli öfke, dışa yansıtılan öfke ve öfke kontrol puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık oluşturmaması, araştırmanın yapıldığı öğrenci grubunun gelişimsel dönem olarak aynı zaman diliminde olması sebebiyle beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. İçe atılan öfkenin ise 10. sınıf öğrencilerinde 9. sınıf öğrencilerine göre yüksek olması ise ergenlik döneminin sonuna yaklaşan 10. sınıf öğrencisinin benlik saygısının yükselmesiyle beraber öfkesini içte tutma eğiliminde olmasıyla açıklanabilir. Literatür incelendiğinde Önder ve Bölükbaşı (2019) tarafından yapılan çalışmada benlik saygısı ile içe yönelik öfke arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Sarıkaya (2015) yaş büyüdükçe benlik saygısı düzeyinin de arttığını belirtmiştir. Burney (2006) tarafından yapılan çalışmada 9. sınıf öğrencilerinin 10. 11. ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla öfkesini dışa yansıtma

davranışları sergilediği, 12. Sınıf öğrencilerinin de daha alt sınıftaki öğrencilere göre öfkesini daha fazla kontrol etme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

5.1.3. Anne Eğitim Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki

Araştırma bulgularına bakıldığında anne eğitim düzeyi faktörüne göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzının sürekli öfke, öfke içe, öfke dışı ve öfke kontrolü alt ölçekleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde anne eğitim düzeyi ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı arasındaki ilişkinin incelendiği çeşitli araştırmalar mevcuttur. Araştırmaların bulgularına göre genellikle sürekli öfke ve öfke ifade tarzının anne eğitim düzeyi faktörüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bulguları da anne eğitim düzeyi ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı çalışmaları (Demirci Danışık, 2005; Gülveren, 2008; Zengin, 2010) desteklemektedir. Ayrıca bu araştırma bulguları annelerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzı konusunda ergenlere aktardıkları bilgi ve deneyimlerin formal eğitimden ziyade informal eğitim kaynaklı olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.4. Baba Eğitim Düzeyi ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki

Araştırma bulgularına bakıldığında baba eğitim düzeyi faktörüne göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzının sürekli öfke, öfke içe öfke dışı ve öfke kontrolü alt ölçekleri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde baba eğitim düzeyi ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı arasındaki ilişkinin incelendiği çeşitli araştırmalar mevcuttur. Araştırmaların bulgularına göre genellikle sürekli öfke ve öfke ifade tarzının anne eğitim düzeyi faktöründe olduğu gibi baba eğitim düzeyi faktörüne göre de farklılaşmadığı sonucuna

ulaşılmıştır. Kuruoğlu, (2009) ve Zengin, (2010) tarafından yapılan çalışmalarda baba eğitim düzeyi ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Ayrıca bu araştırma bulguları babaların sürekli öfke ve öfke ifade tarzı konusunda ergenlere aktardıkları bilgi ve deneyimlerin formal eğitimden ziyade informal eğitim kaynaklı olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Hem anne hem de baba eğitim düzeyinin ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaması, ebeveynler arasında ergen yetiştirme konusunda işbirliği yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Boyun Eğici Davranışları Arasındaki İlişki

Araştırma bulgularına bakıldığında öğrencilerin öfke içe alt boyutundan aldıkları puanlar ile boyun eğici davranışlar ölçeğinden aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bunun yanında sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeklerinden sürekli öfke, öfke dışı ve öfke kontrol puanları ile boyun eğici davranışlar ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

İnsanlarda öfke ve saldırganlığın kontrolsüz bir şekilde ifade edilmesine sebep olan faktörlerden bir tanesi de sosyal açıdan yetersizliktir (Dodge, Price, Bachorowski ve Newman, 1990). Genel olarak öfkenin değerlendirme ve ele alınış şeklinin diğer davranışlar üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisi mevcuttur. Kişi kendi öfkesini tanıyarak uygun yaklaşımlar geliştirmesi gerekmektedir (Soykan, 2003).

Literatür incelendiğinde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile ilişkili olabilecek şiddet, saldırganlık ve düşmanlık gibi kavramların boyun eğici davranışlar ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar mevcuttur (Kaya, Güneş, Kaya ve Pehlivan, 2004; Yavuz ve Özdemir, 2019). Sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile içe atılan öfke ile boyun eğici davranışlar arasında ilişkinin bulunması ve öfkenin

uygun yollarla ifade edilmesinin önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

5.3. İçe Yönelik Öfkeye İlişkin Regresyon Analizi

Araştırma bulgularına göre boyun eğici davranışların, ergenlerin içe yönelik öfkesinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boyun eğici davranışlar sergileyen bireyin duygu ve düşüncelerini ifade etmekten çekindiği, bunun sonucu olarak ise öfke duygusunu dışarı yansıtmak yerine öfkesini içine atması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Gilbert ve Allan (1994) boyun eğici davranışlara sahip olan bireylerin bazen bir kazanç uğruna çevresindeki kişilerin saygısını yitirmeyi de göze alabileceğini ifade etmektedir. Bu da boyun eğici davranışların içe yönelik öfkenin açıklanmasında tek değişken olmadığı, içe yönelik öfkeyi açıklamada farklı sebeplerinde etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Çalışmanın Bağımlı Değişkeni Olan Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Boyun Eğici Davranışlar İle İlişisini İncelemek Amacıyla Yapılmış Olan Analiz Sonuçları

1- Ergenlerin cinsiyet değişkenine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden, sürekli öfke ve öfke dışı puanları kız öğrencilerde erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öfke kontrol puanları erkek öğrencilerde kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öfke içi puanlarında ise kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

2. Sınıf değişkenine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden öfke içi puanı 10. sınıf öğrencilerinde 9. sınıf öğrenci puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sürekli öfke, öfke dışı ve öfke kontrol puanlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

3. Anne ve baba eğitim düzeyi değişkenine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4. Araştırmada yapılan korelasyon analizi sonucunda, ergenlerin boyun eğici davranışlar ölçeğinden aldıkları puanlar ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt ölçeklerinden, öfke içi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Boyun eğici davranışlar ölçeğinden alınan puanlar ile sürekli öfke, öfke dışı ve öfke kontrol puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5. Araştırmada yapılan regresyon analizi sonucunda, ergenlerin boyun eğici davranışları, içe yönelik öfkesini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ergenlerin içe

yönelik öfkesine ilişkin toplam varyansın %15.1'inin boyun eğici davranış ile açıklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ve boyun eğici davranışları belirlemeye yönelik cinsiyet, sınıf, anne ve baba eğitim durumu açısından ele alınmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile boyun eğici davranışlar yaş, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler açısından da ele alınıp incelenebilir.

2. Bu çalışmada boyun eğici davranışların ergenlerin içe yönelik öfkesinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin öfke içe yönelik öfkesini yordayabilecek; stres, benlik algısı, öz yeterlik gibi değişkenlerle çalışıp sonuçlar karşılaştırılabilir.

3. Bu çalışmada boyun eğici davranışların ergenlerin sürekli öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolünü anlamlı düzeyde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin öfke ifade tarzlarını anlamlı düzeyde yordayabilecek arkadaş ve aile ilişkileri, aile yapısı, parçalanmış aile gibi değişkenlerle çalışıp sonuçlar karşılaştırılabilir.

6.2.2. Uygulamacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada 10. sınıf öğrencilerinin içe yönelik öfke düzeyleri 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. 9. sınıf düzeyinde sınıf rehberlik programında verilen "Öfkeyle baş etmede yapıcı yollar kullanır" kazanımı 10. sınıf düzeyi sınıf rehberlik programına da eklenebilir.

2. Okul psikolojik danışmanları tarafından 9. ve 10. sınıf öğrencilerine yönelik olarak grup rehberliği çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2009). Self-compassion and submissive behavior. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 138.
- Albayrak, B., & Kutlu, Y. (2009). Ergenlerde öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 57-69.
- Allan, S., & Gilbert, P. (1997). Submissive behaviour and psychopathology. *British Journal of Clinical Psychology*, 36, 467-488.
- Allan, S., & Gilbert, P. (2002). Anger and anger expression in relation to perceptions of social rank, entrapment and depressive symptoms. *Personality and Individual Differences*, 32(3), 551-565.
- Altıntaş, E., & Gültekin, M. (2014). *Psikolojik danışma kuramları (1. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arslan, C. (2009). Anger, self-esteem, and perceived social support in adolescence. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 37(4), 555-564.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- Atıcı, A. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin boyun eğici davranışlarının yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atik, G., Özmen, O., & Kemer, G. (2012). Bullying and submissive behavior. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 191-209

- Averill, J. R. (1983). Studies on anger and aggression: implications for theories of emotion. *American psychologist*, 38(11), 1145-1160.
- Balkaya, F., & Şahin, N. H. (2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 192-202.
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of communication*, 28(3), 12-29.
- Batıgün, A. D. (2004). İntihar ile ilişkili bazı değişkenler: Öfke/saldırganlık, dürtüsel davranışlar, problem çözme becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri. *Kriz Dergisi*, 12(2), 49-61.
- Bedel, A. (2011). *Kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Berber Çelik, Ç. (2010). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berber Çelik, Ç. & Odacı, H. (2012). The effect of experience of childhood abuse among university students on self-perception and submissive behavior. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 200-204.
- Berkowitz, L., & Harmon-Jones, E. (2004). Toward an understanding of the determinants of anger. *Emotion*, 4(2), 107-130.
- Boman, P. (2003). Gender differences in school anger. *International Education Journal*, 4(2), 71-77.
- Bridewell, W. B., & Chang, E. C. (1997). Distinguishing between anxiety, depression, and hostility: Relations to anger-in, anger-out, and anger control. *Personality and Individual Differences*, 22(4), 587-590.

- Bulut, H. (2005). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının boyun eğici davranış özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buntaine, R. L., & Costenbader, V. K. (1997). Self-reported differences in the experience and expression of anger between girls and boys. *Sex Roles*, 36(9-10), 625-637.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik (1. Baskı)*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burney, D. M. (2006). An investigation of anger styles in adolescent students. *Negro educational review*, 57(1/2), 35.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri (9. Baskı)* Ankara: Pegem Akademi.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı (14. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Deffenbacher, J. L. (1999). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. *Journal of Clinical Psychology*, 55(3), 295-309.
- Deffenbacher, J. L. (2011). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(2), 212-221.
- Deffenbacher, J. L., Oetting, E. R., & Lynch, R. S. (1994). Development of a driving anger scale. *Psychological reports*, 74(1), 83-91.
- Deffenbacher, J. L., Filetti, L. B., Lynch, R. S., Dahlen, E. R., & Oetting, E. R. (2002). Cognitive-behavioral treatment of high anger drivers. *Behaviour Research and Therapy*, 40(8), 895-910.
- Deluty, R. H. (1981). Adaptiveness of aggressive, assertive, and submissive behavior for children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 10(3), 155-158.

- Demirci Danışık, N. (2005). *Ergenlerin sürekli öfke ifade tarzları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diong, S. M., & Bishop, G. D. (1999). Anger expression, coping styles, and well-being. *Journal of Health Psychology*, 4(1), 81-96.
- Dodge, K. A., Price, J. M., Bachorowski, J. A., & Newman, J. P. (1990). Hostile attributional biases in severely aggressive adolescents. *Journal of abnormal psychology*, 99(4), 385-392.
- Duran, Ö., & Eldeleklioğlu, J. (2005). Öfke kontrol programının 15 ve 18 yaş arası ergenler üzerindeki etkililiğinin araştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 267-280.
- Dündar, Ü. (2016). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziosmanpaşa ilçesi örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edmonson, B. C. ve J. C. Conger. (1996). A Review of Treatment Efficacy for Individuals with Anger Problems: Conceptual, Assessment and Methodological Issues. *Clinical Psychology Review*. 16 (3), 251-275.
- Erdoğan, H. T. (2015). *Ergenlerin anksiyete düzeylerinin öfke yönetimi becerileri ve öfkeyi ifade tarzlarına etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdur-Baker, Ö., & Doğan, T. (2016). *Kriz danışmanlığı* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Evren, C., Bozkurt, M., Ciftci Demirci, A., Evren, B., Can, Y., & Umut, G. (2015). Gender differences according to psychological and behavioral variables among 10 th grade students in Istanbul. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 77-84

- Feindler, E. L. (1990). Adolescent anger control: Review and critique. *Progress in behavior modification*, 26, 11-59.
- Gambetti, E. & Giusberti, F. (2016). Çocuklarda ve ergenlerde öfke ve günlük risk alma kararları. *Kişilik ve Bireysel Farklılıklar*, 90, 342-346.
- Gansle, K. A. (2005). The effectiveness of school-based anger interventions and programs: A meta-analysis. *Journal of School Psychology*, 43(4), 321-341.
- Gilbert, P. (2000). The relationship of shame, social anxiety and depression: The role of the evaluation of social rank. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 7(3), 174-189.
- Gilbert, P., & Allan, S. (1994). Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. *British Journal of Clinical Psychology*, 33(3), 295-306.
- Gilbert, P., Cheung, M. S. P., Grandfield, T., Campey, F., & Irons, C. (2003). Recall of threat and submissiveness in childhood: Development of a new scale and its relationship with depression, social comparison and shame. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 10(2), 108-115.
- Göktuna, Z. S. (2007). *Çözüm odaklı kısa terapi tekniğinin alt sosyo ekonomik seviyedeki kadınların geleceğe umut ile bakabilme ve boyun eğici davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülveren, H. (2008). *Lise son sınıf öğrencilerinde iç-dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ve zekâ arasındaki ilişkinin araştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamurcu, H., & Sargın, N. (2011). Lise öğrencilerinin boyun eğme davranışları ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 171-187.

- Hofmann, S. G., Heinrichs, N., & Moscovitch, D. A. (2004). The nature and expression of social phobia: Toward a new classification. *Clinical Psychology Review, 24*(7), 769-797.
- Hollenhorst, P. S. (1998). What do we know about anger management programs in corrections. *Federal Probation, 62*(2), 52.
- Hünler, O. S., & Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 18*(51), 99-108.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (12. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalyoncu, H. (2014). *Aile içi şiddet ve şiddet ortamında çocuklar* (1. Baskı). İstanbul: Yediveren Yayınevi.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(3), 277-294.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B., & Pehlivan, E. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5*, 5-10.
- Kayan, H. G. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve boyun eğici davranışlarının algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaygısız, F. (2019). *Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının boyun eğici davranışlar ve öz anlayış açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kellner, M. H., & Bry, B. H. (1999). The effects of anger management groups in a day school for emotionally disturbed adolescents. *Adolescence*, 34(136), 645-645.
- Kerr, M. A., & Schneider, B. H. (2008). Anger expression in children and adolescents: A review of the empirical literature. *Clinical psychology review*, 28(4), 559-577.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., & Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 353-364.
- Keskin, Ç. (2019). *Üniversite öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ile anksiyete, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızıldağ, S. (2009). *Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Knight, R. G., Chisholm, B. J., Paulin, J. M., & Waal-Manning, H. J. (1988). The Spielberger Anger Expression Scale: Some psychometric data. *British Journal of Clinical Psychology*, 27(3), 279-281.
- Köktuna, Z. S. (2007). *Çözüm odaklı kısa terapi tekniğinin alt sosyo ekonomik seviyedeki kadınların geleceğe umut ile bakabilme ve boyun eğici davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuruoğlu, D. S. (2009). *Üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri, öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Leary, M. R., Twenge, J. M., & Quinlivan, E. (2006). Interpersonal rejection as a determinant of anger and aggression. *Personality and social psychology review, 10*(2), 111-132.
- Lopez, F. G., & Thurman, C. W. (1986). A cognitive-behavioral investigation of anger among college students. *Cognitive Therapy and Research, 10*(2), 245-256.
- Mayne, T. J., & Ambrose, T. K. (1999). Research review on anger in psychotherapy. *Journal of Clinical Psychology, 55*(3), 353-363.
- McCreary, D. R., & Rhodes, N. D. (2001). On the gender-typed nature of dominant and submissive acts. *Sex Roles, 44*(5-6), 339-350.
- Milovchevich, D., Howells, K., Drew, N., & Day, A. (2001). Sex and gender role differences in anger: An Australian community study. *Personality and Individual differences, 31*(2), 117-127.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak, (1. Baskı)*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. (F. Akkoyun, Çev. Edt.) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Musante, L., & Treiber, F. A. (2000). The relationship between anger-coping styles and lifestyle behaviors in teenagers. *Journal of Adolescent Health, 27*(1), 63-68.
- O'Connor, L. E., Berry, J. W., Weiss, J., & Gilbert, P. (2002). Guilt, fear, submission, and empathy in depression. *Journal of Affective Disorders, 71*(1-3), 19-27.
- Onur, B. (2011). *Gelişim psikolojisi (9. Baskı)*. Ankara: İmge yayınevi.

- Orpinas, P., & Frankowski, R. (2001). The Aggression Scale: A self-report measure of aggressive behavior for young adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21(1), 50-67.
- Önder, F. C., & Bölükbaşı, A. Ergenlerde İntihar Olasılığı: Benlik Saygısı ve Öfke Açısından İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1522-1543.
- Özer, K. (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri ön çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 26-35.
- Özer, K. (1994a). Öfke, kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapısı ile ilgili bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31),12–25.
- Özkan, İ. A., & Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 53-58.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özmen, A. (2006). Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 39-56.
- Özmen, E., Özmen, D., Çetinkaya, A. C, Taşkın, E. O., & Dündar, P. E. (2009). The relationship between gender and depression, self-esteem, hopelessness, submissive acts, guilt, shame and anger in adolescents. EP Lamont (Ed.), *Social Psychology: New Research*. New York: Nova Science Publishers, 135-146.

- Perren, S., & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of child psychology and psychiatry*, 47(1), 45-57.
- Robins, S., & Novaco, R. W. (1999). Systems conceptualization and treatment of anger. *Journal of Clinical Psychology*, 55(3), 325-337.
- Santrock, J. W. (2011). *Lifespan development (13. Baskı)*. (Çev.Ed. Prof. Dr. Galip Yüksel). New York: McGraw Hill.
- Sarikaya, A. (2015). *14-18 yaş arası ergenlerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, N. H., & Şahin, N. (1992). Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. In *The World Congress of Cognitive Therapy*, 17-21.
- Savaşır, I., Şahin, N. Ş., (1997). *Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Sayar, B. (2012). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları (5. Basımdan Çeviri Çev. Ed. Prof. Dr. N. Voltan Acar)*. Ankara Nobel Yayınevi.
- Silver, M. E., Field, T. M., Sanders, C. E., & Diego, M. (2000). Angry adolescents who worry about becoming violent. *Adolescence*, 35(140), 663-663.
- Smith, E. E., Hoeksema, S. N., Fredrickson, B. L., & Loftus, G. R. (2014). *Psikolojiye giriş*. (Çev.Ö. Öncül, ve D. Ferhatoğlu). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi, *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-27.

- Spielberger, C. D., Krasner, S. S., & Solomon, E. P. (1988). The experience, expression, and control of anger. In *Individual differences, stress, and health psychology*, 89-108.
- Spielberger, C. D., Reheiser, E. C., & Sydeman, S. J. (1995). Measuring the experience, expression, and control of anger. *Issues in comprehensive pediatric nursing*, 18(3), 207-232.
- Starner, T. M., & Peters, R. M. (2004). Anger expression and blood pressure in adolescents. *The Journal of School Nursing*, 20(6), 335-342.
- Sukhodolsky, D. G., Kassinove, H. & Gorman, B. S. (2004). Cognitive behavioral therapy for anger in children and adolescents: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 9(3), 247-269.
- Sütçü, S. T., Aydın, A., & Sorias, O. (2010). Ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmak için bilişsel davranışçı bir grup terapisi programının etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(66), 57-67.
- Şahin, H. (2005). Öfke ve öfke denetiminin kuramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 1-22.
- Şahin, N. H., Şahin, N. (1992). Adolescent guilt, shame and depression in relation to sociotropy and autonomy, *Paper presented at the World Congress of Cognitive Therapy*, June 17-23.
- Savaşır, I., & Şahin, N. H. (1997). Boyun eğici davranışlar ölçeği. *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Tangney, J. P., Wagner, P. E., Hill-Barlow, D., Marschall, D. E., & Gramzow, R. (1996). Relation of shame and guilt to constructive versus destructive responses to anger across the lifespan. *Journal of personality and social psychology*, 70(4), 797.

- Troop, N. A., Allan, S., Treasure, J. L., & Katzman, M. (2003). Social comparison and submissive behaviour in eating disorder patients. *Psychology and psychotherapy: theory, research and practice*, 76(3), 237-249.
- Tümkiye, S., Aybek, B., & Çelik, M. (2010). Yoksul ailelerden gelen ergenlerde psiko-sosyal bir olgu olarak umutsuzluk ve boyun eğici davranışların incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 970-984.
- Underwood, M. K., Coie, J. D., & Herbsman, C. R. (1992). Display rules for anger and aggression in school-age children. *Child Development*, 63(2), 366-380.
- Uslu, E. B. (2015). *14-17 yaş arasındaki ergenlerin yetiştirilme tarzlarına göre öfke ifade tarzlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Valizadeh, S., Davaji, R. B. O., & Nikamal, M. (2010). The effectiveness of anger management skills training on reduction of aggression in adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1195-1199.
- Wall, J. E., & Wayne Holden, E. (1994). Aggressive, assertive, and submissive behaviors in disadvantaged, inner-city preschool children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 23(4), 382-390.
- Weber, H., Wiedig, M., Freyer, J., & Gralher, J. (2004). Social anxiety and anger regulation. *European Journal of Personality*, 18(7), 573-590.
- Wittmann, M., Arce, E., & Santisteban, C. (2008). How impulsiveness, trait anger, and extracurricular activities might affect aggression in school children. *Personality and Individual Differences*, 45(7), 618-623.
- Yavaş, C. Ö. G. (2017). Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2).

- Yavuz, Y. E. & Özdemir, H. (2019). Ergenlerin Çiftler Arası Şiddeti Kabul ile Boyun Eğici Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişki. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(31), 1171-1184.
- Yıldırım, İ. (2004). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışların sıklığı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 220-228.
- Yıldırım, İ., & Ergene, T. (2003). Lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının yordayıcısı olarak sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 224-234.
- Yöndem, Z. D., & Bıçak, B. (2008). Öğretmen adaylarının öfke düzeyi ve öfke tarzları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-15.
- Zengin, Ö. (2010). *Bireysel mücadele sporlarındaki (taekwondo, judo, güreş) elit sporcuların kişilik özellikleri ile öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK: 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Kişisel Bilgi Formu

1) Yaşınız:

2) Cinsiyetiniz :

(1) Kız

(2) Erkek

3) Sınıfınız :

(1) 9. Sınıf

(2) 10. Sınıf

4) Annenizin Eğitim Düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?

(1) İlkokul mezunu (2) Ortaokul mezunu (3) Lise mezunu (4) Üniversite mezunu

5) Babanızın Eğitim Düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?

(1) İlkokul mezunu (2) Ortaokul mezunu (3) Lise mezunu (4) Üniversite mezunu

6) Ailenizi sosyoekonomik açıdan hangi sınıfa dahil edersiniz?

() Düşük

() Orta

() Yüksek

EK:2 SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE TARZI ÖLÇEĞİ

Sizi Ne Kadar Tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
Sevgili öğrenciler, Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, “4=Tümüyle”, “3=Oldukça”, “2=Biraz” ve “1=Hiç” seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Teşekkürler.				
1. Çabuk parlarım.	1	2	3	4
3. Öfkesi burnunda bir insanım.	1	2	3	4
7. Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim.	1	2	3	4
9. Engellendiğimde içimden birilerini vurmaya gelir.	1	2	3	4
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	1	2	3	4

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
Sevgili öğrenciler, Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (X) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin. “4=Tümüyle”, “3=Oldukça”, “2=Biraz” ve “1=Hiç” seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Teşekkürler.				

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

11. Öfkemi kontrol ederim.	1	2	3	4
14. Başkalarına karşı sabırlıyım.	1	2	3	4

15. Somurtur ya da surat asarım.	1	2	3	4
----------------------------------	---	---	---	---

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

19. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
---	---	---	---	---

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

21. Davranışlarımı kontrol ederim.	1	2	3	4
24. Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

28. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	1	2	3	4
29. Kötü şeyler söylerim.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

31. İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	1	2	3	4
34. Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	1	2	3	4

EK:3 BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ

	Hiç Yapmam	Çok Ender Yaparım	Bazen Yaparım	Sıklıkla Yaparım	Her Zaman Yaparım
Sevgili öğrenciler, Sizden istenen bu maddeleri dikkatle okumanız ve her maddede belirtilenlerin size ne kadar uyduğunu “5=Her Zaman Yaparım”, “4=Sıklıkla Yaparım”, “3=Bazen Yaparım”, “2=Çok Ender Yaparım” ve “1=Hiç Yapmam” seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtmenizdir. Teşekkürler.					
2. Kendim yapmaktan hoşlanmasam da diğer insanlar yapıyor diye, o davranışları yaparım	1	2	3	4	5
3. Paramın üstü eksik verilmiş olsa da, sesimi çıkarmadan oradan uzaklaşıyorum	1	2	3	4	5
5. Sevdiğim kişi benden yakınlık beklediğinde, o anda içimden gelmese de yakınlık göstermeye çalışırım	1	2	3	4	5
6- Konuşmaya çalışırken birisi lafımı ağızımdan alıp konuşmayı sürdürürse, ben susarım	1	2	3	4	5
7- Küçük hatalarım yüzünden sürekli özür dilerim	1	2	3	4	5
11- İnsanların, benimle konuşurken, gözlerimin içine bakmalarından hoşlanmam	1	2	3	4	5
12- Bir insan benim için küçük bir iyilikte bulunsa bile, içtenlikle ve tekrar tekrar teşekkür ederim	1	2	3	4	5
15- İnsanlar ısrarla bana baktıklarında yüzüm kızarır.	1	2	3	4	5

EK:4 MEB ARAŞTIRMA İZİN FORMU

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.7991369
Konu : Araştırma İzni (Yusuf ATIŞ)

19.04.2019

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 15/04/2019 tarihli ve 48178250-300-E.6290 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Yusuf ATIŞ'ın "Ergenlerde Boyun Eğici Davranışlar ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay Mehmet Hanife Yapıcı Anadolu Lisesi, Karatay Toki Anadolu Lisesi, Selçuklu Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Dolapoğlu Anadolu Lisesi ve Meram Anadolu Lisesinde eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlaması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Servet ALTUNTAŞ
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Ek:
1-Boyun Eğici Davranışları Ölçeği (2 Sayfa)
3-Sürekli Öfke ve İfade Tarzı Ölçeği (2 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmzeli
Aslı ile Aynıdır.
22 Nisan 2019

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No:4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci IŞIK VHKİ
Tel: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0 332) 351 59 40

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Yusuf ATIŞ	İmza:		
Doğum Yeri ve tarihi	İncesu – Kayseri 08.04.1991			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Parlaklar ilköğretim Okulu	-----	Kayseri	1997-2005
Ortaöğretim	Mustafa Özkan Anadolu Lisesi	Türkçe-Matematik (Eşit Ağırlık)	Kayseri	2005-2010
Lisans	Erciyes Üniversitesi Ziya Eren Eğitim Fakültesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Kayseri	2010-2014
Yüksek Lisans	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Psikolojik Danışma ve Rehberlik (Pdr) Tezli Yüksek Lisans	Konya	2016+
Becerileri:				
İlgi Alanları:				
İş Deneyimi:	MEB’de rehber öğretmen ve psikolojik danışman olarak çalışmaktadır. • Karatay Aliye Hüseyin Tekbaş İlkokulu (2014+)			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Doç. Dr. Zeliha TRAŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü Öğretim Üyesi).			
Tel:	0543 717 30 50			
Adres	Aliye Hüseyin Tekbaş İlkokulu / Karatay-Konya			